

**Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Факультет філології та соціальних комунікацій
Кафедра української мови та славістики
Кафедра української та зарубіжної літератури і
порівняльного літературознавства**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення Приймальної комісії
Бердянського державного
педагогічного університету
27 березня 2020

ПРОГРАМА
фахового вступного випробування
з дисципліни
«Українська мова та література з методиками викладання»

Освітній ступінь: магістр

Спеціальність: 035 Філологія (Українська мова і література)

Бердянськ – 2019

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка.....	4
2. Зміст програми.....	6
3. Критерії оцінювання.....	34
4. Список рекомендованої літератури.....	36

1 Пояснювальна записка

Мета фахового вступного випробування для вступу на здобуття освітнього ступеня магістра: з'ясувати рівень теоретичних знань та практичних навичок вступників, яких вони набули під час здобуття ступеня бакалавра, освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста з метою формування рейтингового списку та конкурсного відбору вступників на навчання за ступенем магістра спеціальності 035 Філологія (Українська мова і література) в межах ліцензованого обсягу спеціальності.

Форма вступного екзамену - тестування.

Тест – це завдання стандартної форми, виконання якого дає можливість виявити рівень сформованості знань, умінь, навичок.

Загальна кількість завдань тесту – 90.

Час виконання тесту – 180 хвилин.

Екзаменаційний тест з математики складається із завдань двох форм:

1. Завдання з вибором однієї правильної відповіді (№ 1–85). Завдання складається з основи та чотирьох варіантів відповіді, з яких лише один правильний.
2. Завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю (№ 86–90).

Приклад тестового завдання

15. Позначте граматично правильно побудоване речення:

1. Скупавшись у холодній воді, у нього почалася ангіна;
2. Завершуючи роботу, усі розійшлися по домівках;
3. Степ, струснувши з себе росу, радіє новому дню;
4. Скільки крові пролито, не шкодуючи свого життя ради рідної землі.

29. Вивчення фонетики в шкільному курсі української мови здійснюється у таких аспектах:

1. лексико-граматичному, історичному;
2. анатомо-фізіологічному, акустичному, функціональному;
3. діяльнісно-комунікативному, традиційно-описовому;
4. історичному, описовому, комунікативному.

70. Перша і єдина поетична збірка Ю.Клена має назву:

1. «Проростень»;
2. «Вежі»;
3. «Каравели»;
4. «Прапори духа»

77. В одинадцятирічній загальноосвітній школі працюють за програмами з української літератури під редакцією

1. Р.Мовчан;
2. Є.Пасічника;
3. Н.Волошиної;
4. О.Івасюк.

96. Продовжіть речення: «Орфоепія – це ...».

98. Розробити план уроку вивчення нового матеріалу (клас і тема за вибором студента).

99. Розробити план уроку позакласного читання (клас і тема за вибором студента).

100. Розкрийте проблематику творів на тему голодомору в романах: «Марія»

У. Самчука, «Жовтий князь» В. Барки.

Перелік дисциплін, що виносяться на фахове вступне випробування з української мови з методикою навчання

1. сучасна українська літературна мова;
2. історична граматики української мови;
3. стилістика української мови;
4. історія української літературної мови;
5. українська діалектологія;
6. методика викладання української мови.

7. історія української літератури;
8. вступ до літературознавства;
9. теорії літератури;
10. фольклор;
11. методика викладання української літератури.

Вимоги до відповіді вступника

Під час іспиту вступник повинен показати:

- рівень опанування основних розділів науки про українську літературну мову, як основних процесів і шляхів формування й розвитку української національної мови;
- вміння аналізувати методичні системи минулого і сучасності, їх категорії, досвід учителів української мови та літератури тощо;
- моделювати, конструювати й організовувати класну та позакласну роботу учнів з української мови та літератури;
- продемонструвати розуміння загально-дидактичних та методичних принципів і вміння їх застосовувати у вивченні української мови та літератури в школі;
- глибоке усвідомлення освітньо-виховної ролі і значення української мови як навчальної дисципліни, аналізувати програми і підручники;
- уміння здійснювати різні види аналізу художніх творів;
- розуміння тенденцій розвитку літературного процесу, його зумовленість суспільно-політичними подіями та культурно-історичними явищами;
- знання художньої своєрідності творчості письменників, їх естетичних позицій, індивідуальних стилів та найважливіших творів;
- теоретичні знання щодо літературознавчого аналізу художньо вартісних творів поезії, прози, драматургії;
- орієнтацію в розмаїтті стильових тенденцій, зокрема визначення сутності рис таких літературних явищ, як традиційна, модерна, авангардистська лірика, постмодерна проза тощо.

2 Зміст програми

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА ВСТУП

Зміни у функціонуванні української мови у зв'язку з проголошенням незалежності України. Надання українській мові статусу державної.

Літературна українська мова і діалекти. Роль середньонадніпрянських (київсько-полтавських) говорів у формуванні сучасної української літературної мови.

Писемна й усна форми сучасної української літературної мови, їхня стильова диференціація. Поняття про колоритно-стильові різновиди української мови: урочистий, офіційний, ввічливий, фамільярний, жартівливий, інтимно-ласкавий.

Шляхи і тенденції розвитку української мови в період становлення незалежної України. Дискусійні погляди щодо походження української мови.

ФОНЕТИКА І ФОНОЛОГІЯ. ОРФОЕПІЯ

Фонетика української мови як учення про її звукову систему, про артикуляційні й акустичні характеристики звуків та закономірності їх сполучуваності.

Фізично-акустичний, фізіолого-артикуляційний і лінгвістичний (фонологічний) аспекти вивчення мовних звуків.

Поділ звуків на голосні і приголосні. Загальні умови творення голосних і приголосних звуків.

Фонологічна система сучасної української літературної мови. Поняття фонем, її функції. Інваріант і варіанти фонем. Артикуляторно-акустична класифікація голосних та приголосних української мови.

Позиційні модифікації голосних.

Позиційні і комбінаторні модифікації приголосних. Асиміляція і дисиміляція в системі приголосних (з історичними коментарями).

Чергування голосних та приголосних фонем при словотворенні й словозміні (з історичними коментарями).

Склад і складоподіл.

Основні риси української літературної вимови голосних, приголосних і груп приголосних.

ГРАФІКА І ОРФОГРАФІЯ

Особливості графіки сучасної української мови. Співвідношення між буквами українського алфавіту й фонемами сучасної української літературної мови. Вживання м'якого знака й апострофа.

Орфографія сучасної української літературної мови. Принципи українського правопису. Написання слів разом, окремо і через дефіс. Принципи вживання великої літери. Правопис слів іншомовного походження.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ. ЛЕКСИКОГРАФІЯ

Ознаки слова як мовної одиниці. Знакова природа слова. Лексичне значення слова. Типи лексичних значень слів: прямі, переносні, коннотативно зумовлені; фразеологічно обмежені й синтаксично зумовлені лексичні значення. Поняття лексеми. Багатозначні й однозначні слова.

Лексичні омоніми: повні і часткові. Омоформи, омофони, омографи. Відмінність омонімії від полісемії.

Синоніми: семантичні, стилістичні, семантико-стилістичні. Синонімічний ряд.

Антоніми. Контрарні, комплементарні, векторні антоніми. Однокореневі й різнокореневі антоніми.

Пароніми.

Лексика сучасної української літературної мови з погляду її походження. Споконвічна українська лексика. Слова іншомовного походження.

Лексика української мови з погляду сфер вживання. Загальнонавчана і спеціальна лексика. Термінологічна лексика. Професіоналізми. Діалектизми. Жаргонна і арготична лексика.

Активна й пасивна лексика сучасної української літературної мови. Застаріла лексика: історизми, архаїзми. Неологізми: узуальні й okazіональні.

Стилістична диференціація лексики. Міжстильова й стилістично забарвлена лексика.

Фразеологічні одиниці в сучасній українській літературній мові, їхні основні типологічні ознаки. Класифікація фразеологізмів. Джерела фразеології. Прислів'я і приказки. Крилаті слова.

Словники, їхні основні типи. Характеристика найважливіших лексикографічних праць української мови.

СЛОВОВІР. МОРФЕМІКА. МОРФОЛОГІЯ

Морфемний склад слова. Основа слова і закінчення. Вільні і зв'язані основи. Поняття морфеми, морфа, аломорфа. Типи морфем (кореневі й афіксальні), їх характеристика. Історичні зміни в морфемній структурі слова (перерозклад, спрощення, ускладнення).

Словотвір як розділ мовознавчої науки. Твірне й похідне слово. Твірна основа. Словотворчі форманти. Способи словотворення в українській мові (морфологічні й неморфологічні). Словотвір іменників, прикметників, дієслів і прислівників.

Морфологія. Граматичне значення, граматична форма і граматична категорія.

Іменник, його значення, морфологічні ознаки і синтаксична роль. Лексико-граматичні розряди іменників: власні й загальні іменники, конкретні й абстрактні іменники, матеріально-речовинні іменники, збірні іменники, іменники – назви істот і неістот.

Граматичні категорії іменника: категорія роду, категорія числа, категорія відмінка.

Поділ іменників на відміни та групи.

Особливості словозміни іменників I, II, III і IV відміни.

Іменники, що перебувають поза відмінами.

Прикметник, його значення, морфологічні категорії, синтаксична роль. Лексико-граматичні розряди прикметників. Ступені порівняння якісних прикметників. Словозміна прикметників.

Числівник, його значення, основні граматичні ознаки. Функціональні розряди числівників: означено кількісні (власне-кількісні, збірні, дробові), неозначено-кількісні. Структурні розряди числівників. Особливості сполучуваності числівників з іменниками. Словозміна числівників.

Займенник, розряди займенників за значенням, їхня граматична характеристика.

Дієслово. Категоріальне значення, морфологічні ознаки і синтаксична роль дієслова. Морфологічні категорії дієслова: категорія виду, способу, часу. Дієслова дійсного, умовного та наказового способів. Безособові дієслова.

Дієприкметник і дієприслівник як особливі форми дієслова. Специфіка дієслівних форм на *-но*, *-то* в українській мові. Інфінітив.

Прислівник. Значення, морфологічні ознаки і синтаксична роль прислівників. Означальні й обставинні прислівники. Ступені порівняння означальних прислівників.

Службові частини мови в сучасній українській літературній мові: прийменник, сполучник, частка.

Вигук.

СИНТАКСИС

Основні синтаксичні одиниці: речення, словосполучення і мінімальні синтаксичні одиниці. Типи синтаксичних словосполучень у сучасній українській літературній мові.

Синтаксичні зв'язки у словосполученні та реченні: предикативний, сурядний, підрядний. Синтаксичні зв'язки і семантико-синтаксичні відношення.

Типи речень за структурою та комунікативним призначенням.

Просте двоскладне речення. Головні та другорядні члени простого двоскладного речення. Способи їх вираження.

Односкладні речення. Структурно-семантичні типи односкладних речень. Головний член односкладних речень.

Прості ускладнені речення. Речення з однорідними та відокремленими членами, вставними і вставленими словами та конструкціями.

Способи передачі чужого мовлення на письмі. Пряма, непряма і невласне пряма мова.

Складне речення, його типи, засоби зв'язку між частинами складного речення.

Складносурядне речення. Структурно-семантичні типи складносурядних речень.

Складнопідрядне речення. Структурно-семантична класифікація складнопідрядних речень.

Складнопідрядні речення з кількома підрядними частинами, їх різновиди.

Безсполучникові складні речення, їх типи.

ІСТОРИЧНА ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Основні історичні зміни у фонетичній системі української мови. Занепад зредукованих і його наслідки.

Історичні зміни у графічній системі української мови, зникнення частини літер. Різновиди кириличного письма: устав, напівустав, скоропис.

Історичні зміни у морфемній будові слова, їх основні причини.

Зміни у системі відмін іменника. Категорія числа (однина, множина, двоїна).

Історія становлення форм прикметників (коротка, повна нестягнена, повна стягнена).

Категорія часу дієслова в історичному аспекті.

УКРАЇНСЬКА ДІАЛЕКТОЛОГІЯ

Основні діалектні масиви української мови. Їхня загальна характеристика.

СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Основні стилі сучасної української літературної мови, історія їхнього становлення. Книжні стилі.

Науковий стиль, його різновиди. Загальна характеристика наукового стилю.

Публіцистичний стиль, його особливості, сфера використання.

Художній стиль. Характерні риси художнього стилю.

Офіційно-діловий стиль. Вимоги до нього.

Розмовно-побутовий стиль, його особливості.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Проблема періодизації української мови.

Роль І.П.Котляревського та Т.Г.Шевченка у становленні сучасної української літературної мови.

Розвиток української літературної мови у другій половині XIX – на початку XX століття.

Українська мова в період з 1917 р. по 1991 р. Внесок українських письменників у розвиток літературної мови цього періоду.

Зміни у функціонуванні української мови після проголошення незалежності України.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Методика української мови як наука і навчальна дисципліна

Предмет і завдання курсу. Значення методики для викладання української мови у школі. Концепції мовної освіти та їх роль у її стандартизації.

Зв'язок методики навчання української мови з суміжними дисциплінами: філософією, мовознавством, педагогікою і психологією, етнопедагогікою і етнопсихологією. Системний підхід до мовних явищ та відтворення його в методиці.

Передовий досвід та використання методичної спадщини минулого, дані наукових досліджень у галузі методики навчання мови, мовознавства, педагогіки, психології.

Методи наукового дослідження: вивчення літератури з методики викладання мови і суміжних дисциплін, спостереження за навчально-виховним процесом, вивчення й узагальнення передового досвіду, педагогічний експеримент та ін. Застосування статистичних методів обробки одержаних даних.

Зміст і будова курсу методики навчання української мови.

Короткий огляд історії розвитку методики навчання української мови. Основна література до курсу.

Українська мова як навчальна дисципліна в загальноосвітній школі

Значення шкільного курсу української мови і його місце серед інших навчальних дисциплін. Освітньо-виховні цілі і завдання вивчення української мови в школі. Рідна мова - основа духовного та інтелектуального розвитку особистості.

Зміст і принципи побудови шкільного курсу "Українська мова". Варіативність структури і змісту шкільного курсу мови. Основні аспекти навчання мови. Комунікативне спрямування у навчанні мови.

Розвиток національної самосвідомості учнів, формування в них мовної і мовленнєвої компетенції. Значення мови у культурному й мовленнєвому розвитку особистості.

Програми і підручники з української мови

Короткий огляд програм і підручників з української мови. Причини переходу школи на нові навчальні плани і програми.

Принципи побудови й зміст чинних програм з української мови для 1-4 і 5-12 класів. Змістові лінії програми, їх суть і принципи реалізації. Особливості програм для шкіл нового типу, професійно-технічних училищ, коледжів, ліцеїв тощо.

Принципи побудови підручників з української мови. Посібники з української мови.

Вивчення програмового матеріалу з мови укрупненими частинами (блоками). Міжпредметні зв'язки у шкільному курсі української мови. Роль учителя в реалізації мети і завдань шкільного курсу мови.

Психологічні й дидактичні основи навчання української мови

Психологічна наука про шляхи засвоєння знань, умінь і навичок української мови. Мовна особистість та шляхи її розвитку. Психологічні передумови успішного засвоєння

мовного матеріалу. Інтенсифікація навчального процесу і розвиток пізнавальних здібностей учнів у процесі вивчення мови (уваги, пам'яті, мислення, дару слова, мовної інтуїції тощо).

Психолінгвістичні основи мовленнєвої діяльності й формування комунікативних умінь.

Дидактичні основи навчання. Закономірності засвоєння мови. Застосування загальнодидактичних принципів у процесі викладання української мови. Питання про власне методичні принципи навчання мови і розвитку мовлення.

Наукові основи й особливості викладання української мови в школах з російською (національною) мовою навчання.

Методи, прийоми і засоби навчання української мови

Теоретичне осмислення методів і прийомів навчання мови. Різні підходи до класифікації методів навчання: за джерелами знань, характером пізнавальної діяльності учнів, характером навчального матеріалу тощо. Залежність вибору методів і прийомів навчання від специфіки навчального матеріалу, підготовки учнів до його сприйняття і засвоєння.

Характеристика основних методів навчання мови: зв'язного викладу вчителя, бесіди, спостереження й аналізу мовних явищ, роботи з підручником, методу вправ.

Проблемне навчання: способи створення проблемних ситуацій, постановка проблемних питань, керування пізнавальною діяльністю учнів.

Програмування. Алгоритмізація та комп'ютеризація.

Засоби навчання мови. Дидактичний матеріал для занять з української мови та вимоги до нього. Наочність і технічні засоби навчання, їх види й методика використання. Методика складання опорних таблиць, схем.

Типи уроків української мови, їх структура і методика проведення

Урок як основна форма організації навчання. Основні вимоги до уроку української мови на сучасному папі.

Мета і зміст уроку: правильне співвідношення між теорією і практикою на уроці мови, організація навчальної діяльності учнів, значення системи завдань і вправ для вироблення комунікативних умінь; виховна спрямованість уроків.

Проблема типології уроків: загальнодидактична типологія і типи уроків з мови з урахуванням специфіки предмета. Типи уроків за метою проведення.

Структура уроку мови, основні її компоненти. Методичні вимоги до окремих компонентів уроків різних типів: повідомлення теми і мети уроку, мотивація навчальних завдань, перевірка вивченого, актуалізація опорних знань, умінь і навичок учнів, вивчення нового матеріалу, закріплення вивченого, підбиття підсумків уроку, домашнє завдання.

Особливості технології основних типів уроків: уроку вивчення нового матеріалу, уроку закріплення знань, умінь і навичок; уроку перевірки й обліку набутих знань і вмінь; уроку аналізу контрольних робіт; уроку узагальнення і систематизації; уроку повторення теми, розділу; уроків розвитку зв'язного мовлення; нестандартні форми проведення уроку. Модульна система уроків, її значення для вивчення теми (розділу). Аналіз уроку мови. Планування програмового матеріалу з української мови. Види планування.

Методика навчання фонетики й орфоєпії

Зміст шкільного курсу фонетики та його значення. Зв'язок занять з фонетики з вивченням графіки, орфографії, орфоєпії, граматики, із заняттями з розвитку мовлення. Ознайомлення із засобами милозвучності української мови.

Завдання вивчення фонетики: вироблення вмінь і навичок правильно артикулювати звуки; розвиток мовного слуху учнів, мовної та слухової пам'яті; чітке розмежування звуків і літер; установлення відповідності чи невідповідності між вимовою і написанням. Формування орфоєпічних навичок, удосконалення дикції й розвиток умінь володіти голосом (змінювати його за висотою, силою, темпом, тембром). Зіставлення діалектної й літературної вимови. Подолання фонетичних діалектизмів. Помилки інтерферуючого характеру та шляхи їх попередження і виправлення.

Методи і прийоми вивчення фонетики й орфоєпії: спостереження над звуковим складом слів, фонетичний розбір, визначення наголосу в словах, списування з фонетичним

завданням, правильна літературна вимова звуків і звукосполучень, виразне читання текстів, з'ясування співвідношень між написанням і вимовою в словах та ін. Особливості вивчення фонетики й орфоєпії української мови в школах з національною мовою навчання.

Використання наочності й ТЗН у процесі вивчення фонетики й орфоєпії. Роль, орфоєпічних словників.

Методика навчання лексики і фразеології

Зміст шкільного курсу лексикології. Значення, місце й принципи вивчення лексики. Труднощі у засвоєнні учнями лексичних понять. Методика засвоєння учнями багатозначності, прямого і переносного значення слів та їх уживання, синонімів, омонімів, антонімів, архаїзмів та інших лексичних категорій, вивчення яких передбачене програмою. Подолання діалектизмів, жаргонізмів та росіянізмів у мовленні учнів.

Методика вивчення фразеології української мови, шляхи її засвоєння.

Система тренувальних вправ з лексики і фразеології. Вироблення навичок користування словниками різних типів. Лексичний аналіз тексту.

Словникова робота у зв'язку з вивченням інших розділів шкільного курсу мови. Лексична робота у системі занять з розвитку мовлення.

Наочні посібники з лексики і фразеології, методика їх використання.

Робота з тлумачним словником, словниками синонімів, фразеологізмів, іншомовних слів. Особливості вивчення лексики і фразеології у школах з російською (національною) мовою навчання.

Методика вивчення будови слова і словотвору

Значення і завдання вивчення будови слова. Методика поглиблення знань про значущі частини мови (морфеми). Наступність і перспективність у вивченні матеріалу, шляхи подолання труднощів у виділенні основи (похідної й непохідної), кореня, префікса, суфікса. Розкриття значення морфем; уточнення й збагачення лексичного запасу учнів у процесі вивчення морфологічної будови слова; вироблення орфографічних навичок.

Прийоми вивчення морфемної будови слова: морфемний аналіз, розбір слів з однаковими морфемами (коренем, префіксом, суфіксом); добір антонімів і синонімів до поданих слів; етимологічний аналіз.

Використання наочності й ТЗН під час вивчення будови слова. Методика словотвору: значення, зміст, завдання і принципи вивчення словотвору в школі. Зв'язок з будовою слова, фонетикою, лексикою, морфологією, орфографією. Ознайомлення учнів із способами словотвору: труднощі у засвоєнні словотворчих понять; система вправ; словотворчий аналіз, методика його проведення. Лексична робота: утворення слів за даними моделями, використання словотворчих синонімів; робота із словниками. Попередження і виправлення помилок інтерферуючого характеру у мовленні учнів. Використання наочності та ТЗН під час вивчення словотвору.

Загальні питання методики вивчення граматики

Місце граматики в шкільному курсі української мови. Пізнавальне і практичне значення граматики, її роль у формуванні вмінь і навичок (мовленнєво-розумових, орфографічних, пунктуаційних), у попередженні та подоланні граматичних помилок, збагаченні мовлення.

Короткий огляд основних напрямків методики викладання граматики. Основи і принципи методики викладання граматики в школі: вивчення граматичних значень, категорій, форм у тісному зв'язку із значенням слова; свідоме засвоєння граматичних понять, визначень, правил і граматичної термінології; взаємозв'язок у вивченні морфології й синтаксису, фонетики й морфології, зв'язок вивчення граматики з формуванням орфографічних і пунктуаційних навичок, роботою над розвитком мовлення, міжпредметні зв'язки при вивченні граматики.

Методи і прийоми вивчення граматики; спостереження над мовними явищами, бесіда, слово вчителя, робота з підручником; граматичний розбір (значення, види і прийоми виконання); пояснення граматичної форми за системою питань; заміна одних форм і конструкцій іншими, граматичне конструювання: програмування, алгоритмізація.

Методика вивчення частин мови

Значення, завдання, зміст і принципи вивчення частин мови у шкільному курсі. Зв'язок вивчення частин мови з фонетикою, лексикою, словотвором, синтаксисом, орфографією і розвитком мовлення. Вивчення частин мови на синтаксичній основі. Наступність і перспективність у вивченні частин мови в початкових, середніх і старших класах.

Формування поняття про частини мови на основі їх лексичного значення, морфологічних ознак, синтаксичної ролі й особливостей словотвору. Вивчення системи відмінювання і словотвору частин мови у зв'язку з орфографією та розвитком мовлення.

Методи й прийоми теоретично-практичного вивчення частин мови: морфологічний розбір, утворення різних форм слів і нових слів за допомогою словотворчих морфем, установлення пропущених слів у відповідній формі, заміна одних форм іншими, складання словосполучень і речень, спостереження над уживанням паралельних морфологічних форм, програмування, алгоритмізація. Особливості вивчення морфології у школах з російською (національною) мовою навчання.

Наочність і ТЗН, методика використання їх у процесі вивчення мови.

Методика вивчення синтаксису

Значення, завдання, зміст і принципи вивчення синтаксису в школі. Етапи вивчення синтаксису: практичне засвоєння синтаксису, поновлення знань з синтаксису при опрацюванні морфології; систематичне вивчення синтаксису. Зв'язок синтаксису з лексикою, морфологією і розвитком мовлення учнів.

Методика ознайомлення з поняттями словосполучення і речення, зв'язок слів у словосполученні й реченні, типи речень. Методична проблема вивчення складного синтаксичного цілого, тексту та його актуального членування. Характер умінь і навичок з синтаксису.

Шляхи подолання труднощів у вивченні головних і другорядних членів речення, відокремлених та однорідних членів речення; встановлення зв'язків між частинами складного речення і тексту.

Методи й прийоми теоретично-практичного вивчення синтаксису: аналіз словосполучень, синтаксичний розбір речення, заміна одних синтаксичних конструкцій іншими, поширення й скорочення речень, складання речень за опорними словами, схемами, інтонаційно-смысловий розбір речень і текстів.

Використання наочності й ТЗН у процесі вивчення синтаксису. Особливості вивчення синтаксису в школах з російською (національною) мовою навчання.

Методика навчання орфографії.

Значення орфографії та її місце у шкільному курсі української мови. Завдання навчання орфографії. Природа орфографічних навичок та психологічні основи їх формування.

Короткий огляд історії й методики навчання орфографії. Основні принципи навчання орфографії: зв'язок навчання орфографії з граматикою і розвитком мовлення, роль свідомості й автоматизму у навчанні орфографії. Роль правил.

Поняття про орфограму. Класифікація орфограм. Залежність навчання орфографії від принципів українського правопису, характеру орфограм, етапів навчання, діалектних особливостей мовлення учнів.

Методика вивчення орфографічних правил. Основні прийоми навчання орфографії. Види орфографічних вправ, методика їх проведення: орфографічний розбір, різні види списування, диктанти, запис вивченого напам'ять, робота з орфографічним словником, творчі вправи та ін.

Труднощі у вивченні орфографії, шляхи їх подолання. Система роботи над орфографічними помилками. Методика виправлення, обліку й класифікації помилок. Норми й критерії оцінювання орфографічних навичок учнів. Аналіз орфографічних помилок. Причини виникнення орфографічних помилок, способи їх запобігання. Подолання помилок інтерферуючого характеру.

Наочні й технічні засоби при вивченні орфографії, методика їх використання.

Методика навчання пунктуації

Значення пунктуації та її основи. Місце пунктуації у шкільному курсі мови. Питання про етапи (рівні) у навчання пунктуації. Завдання пунктуації.

Короткий огляд історії методики вивчення пунктуації.

Найважливіші принципи навчання пунктуації: зв'язок у навчанні пунктуації з синтаксисом, розвитком мовлення і мислення учнів, виробленням навичок виразного читання.

Поняття про пунктограму. Пунктуаційні правила, їх класифікація, методика вивчення пунктуаційних правил. Залежність навчання пунктуації від основ пунктуації, характеру пунктограм, етапів навчання.

Основні методичні прийоми навчання пунктуації. Види вправ із пунктуації, методика їх проведення: пунктуаційний розбір, інтонаційно-смісловий аналіз, робота над текстом з пропущеними розділовими знаками, самостійний добір або самостійне складання речень, та пунктуаційні правила, видозміна синтаксичних конструкцій, що зумовлює заміну розділових знаків, диктанти, творчі вправи, складання схем з певними розділовими знаками і складання речень за даними схемами, вправи з використанням технічних засобів навчання. Пунктуація суцільного тексту.

Труднощі у вивченні окремих питань пунктуації (розділові знаки при відокремлених членах речення, вставних реченнях, у безсполучникових складних конструкціях тощо), шляхи їх подолання.

Типи пунктуаційних помилок. Причини пунктуаційних помилок, їх попередження. Методика виправлення, обліку й класифікації пунктуаційних помилок. Система роботи над пунктуаційними помилками.

Методика зв'язного мовлення

Зв'язне мовлення як методичне поняття. Значення і завдання роботи з розвитку вмінь і навичок усного та писемного зв'язного мовлення. Місце занять із розвитку зв'язного мовлення у шкільному курсі мови.

Питання розвитку зв'язного мовлення в історії методичної науки.

Основні принципи методики розвитку мовлення: єдність розвитку мовлення і мислення, взаємозв'язок розвитку усного і писемного мовлення, зв'язок розвитку мовлення з вивченням граматики, орфографії, пунктуації та української літератури. Розвиток усного мовлення учнів. Основні форми роботи, методика їх проведення. Формування в учнів навичок різних видів читання у процесі вивчення шкільного курсу мови.

Види робіт з розвитку зв'язного писемного мовлення, їх значення й методика проведення: робота над текстом, тема і основна думка тексту, смислова, граматична, структурна та інтонаційна цілість тексту, способи зв'язку речень у тексті (ланцюжковий і паралельний), композиційно-структурні особливості тексту, абзац; методика роботи над переказами (докладними, стислими, вибірковими, переказами – перекладами, творчими); формування комунікативних умінь школярів у процесі роботи над творами (уміння визначати головну думку твору, складати план, працювати над мовним оформленням твору, редагувати написане); робота над творами різних видів і стилів (твори-розповіді, твори-описи, твори-роздуми).

Перевірка творчих робіт. Прийоми виправлення, обліку і класифікації помилок. Критерії й норми оцінювання. Робота над лексичними, стилістичними та іншими помилками. Ознайомлення учнів з публіцистичним і діловим мовленням. Методика написання замітки-інформації, статті-нарису до газети та різних видів ділових паперів (адреса, лист, оголошення, розписка, доручення, заява, протокол, звіт, автобіографія тощо). Наочні й технічні засоби з розвитку мовлення, методика їх застосування.

Методика роботи зі стилістики

Завдання, зміст і місце роботи зі стилістики у 5-11-х класах. Ознайомлення учнів з функціональними стилями мовлення, стилістичними ресурсами лексики, фразеології, морфології, синтаксису. Функціонально-стилістичний підхід до вивчення мови. Основні стилістичні уміння. Методи і прийоми вивчення стилістики; спостереження над мовою взірцевих текстів різних стилів мовлення; стилістичний аналіз; стилістичний експеримент; аналіз і характеристика виражальних мовних засобів; редагування текстів; добір лексичних,

морфологічних і синтаксичних синонімів; конструювання речень і текстів різних типів і стилів мовлення. Систематизація й узагальнення знань зі стилістики, одержаних у процесі вивчення різних розділів шкільного курсу мови. Елементи риторики та методика їх опрацювання.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Культурно-історичні умови розвитку сучасного літературного процесу в Україні.

Особливості сучасного літературного процесу. Віртуальний характер сучасної літератури. Повна свобода творчого самовияву. Усунення будь-яких політичних чи інших обмежень. Альтернативні письменницькі об'єднання к. ХХ – п.ХХІ ст. Активне співіснування у літературному процесі різних мистецьких течій, шкіл, напрямів. Конфлікт письменницьких поколінь. Позитивні наслідки дискусії: визначення шляхів розвитку української літератури в нових історичних умовах.

Типи дискурсів у сучасній українській літературі: неопозитивізм, неомодернізм, постмодернізм як моделі національно-культурного самоусвідомлення. Співіснування в літературному процесі митці різних поколінь: шістдесятників, дисидентів-сімдесятників; письменників часів занепаду радянської імперії – вісімдесятників. Нове покоління поетів і прозаїків - дев'ятдесятники або «третя хвиля». Поява генерації постдев'яностівців чи «міленіумного покоління».

Основні тенденції розвитку сучасного літературного процесу. Поняття «сучасний літературний процес» (90-ті роки ХХ – поч. ХХІ ст.). Якісні зміни в літературі в середині 1980-х років – початку відроджувальних процесів в Україні. Докорінне оновлення характеру розвитку літературного процесу під впливом виходу України зі складу радянської імперії й проголошення державної незалежності. Завершення цілої епохи в українській культурі й літературі (колоніальної доби). Означення сучасної культурної і літературної ситуації як постколоніальної.

Поетична генерація вісімдесятників. Стильові течії у сучасній українській поезії.

Формування нової поетичної генерації – «вісімдесятників». Дистанціювання поетів від суспільно історичного плину. Проголошення абсолютної творчої свободи митця, його незалежності від будь-якої ідеології та офіціозу. Ігнорування псевдоактуальної проблематики, звільнення поезії від неонародницьких тенденцій. Повернення поезії до власної мистецької сутності, пріоритет загальнолюдських гуманістичних цінностей над класовими.

Міфологізм поетичного мислення «вісімдесятників» І.Малковича, І.Римарука.

Національна, історична, екзистенційна проблематика їх поезії. Мистецтво інакомовлення, тяжіння до езотеричного письма. Тяжіння до асоціативно-езотеричного письма у поезії **Івана Малковича** (зб. «Білий камінь», «Ключ», «Вірші», «Із янголом на плечі»). Міфопоетичний струмінь лірики; схильність до притчевості й алегорії; свідомо унаївленого мислення, метафорична гра; утвердження первозданної краси як першооснови пантеїстичного світу («Риба, яка проти річки протяжно пливе», «Я загубив свій ключ», «Нав'язливий сон», «Пташина буколіка», «Коза-дереза», «Пісенька про черешню» та ін.). тяжіння до притчевості й алегорії, свідомо унаївленого мислення; синтез традиції та модерну в поезії **І.Малковича**. Інтелектуальні медитації інакомислення **Ігоря Римарука**. Мотиви лірики: осмислення сенсу творчості, покликання митця, трагічної долі поета в тоталітарному суспільстві, роздуми про історичну пам'ять і національну свідомість. Риси стилю: інтелектуалізм, міфопоетика. «Апокрифічні», альтернативні до традиційної стилістики віршові форми поета. Апокрифічність поетичного мислення **І.Римарука**.

В.Герасим'юк як репрезентант модерної лірики вісімдесятників, її міфологічної течії. Феномен язичницько-християнського синкретизму як основа поетичного моделювання світу. Міф поета крізь призму першоелементів буття (води, вогню, повітря). Художнє трансформування архетипу Землі-Матері. Рецепція ритуально-міфологічних джерел. Християнська парадигма поетичної моделі світу **В.Герасим'юка**. Стильові особливості поезії **В.Герасим'юка**: трагедійність, епічність лірики, асоціативність метафор та ін. Етногенетичні мотиви епічної лірики **В.Герасим'юка** в масштабах цивілізаційних катаклізмів сьогодення

(Збірки «Смереки», «Потоки», «Космацький узір», «Діти трепети», «Поет у повітрі»). Епічний характер поетичного мислення В.Герасим'юка. Язичницько-християнський синкретизм в осмисленні актуальних проблем сьогодення. Художня трансформація есхатологічних мотивів («Кроки на смерековім помості», «Дві ранкові пісні», «Влітку, наприкінці 1980», «Жива ватра», «Старовинне світло» та ін.).

Поетія О.Забужко у контексті естетичних пошуків «вісімдесятників» та «дев'ятдесятників» («Феєрія про диригента свічок», «Коментар до дій св. Апостолів», «Клітемнестра», «Полон Рогніди», «Офелія та “мишоловка», «Світ без любові»). Омислення проблеми «митець і суспільство», поетизація світу мистецтва у творчості О.Забужко. Культурологічний мотив у поезії: рух від неокласицизму до модерну. Синтез культурних ремінісценцій та трансформованого міфу. Особливості урбаністичної лірики. Образ Києва. «Світ без любові» в поезії О.Забужко: художня своєрідність інтимної лірики, її індивідуально-психологічний характер. Модернізація традиційних мотивів громадянської лірики.

«Афганська» тема в поетичній творчості В.Слапчука. Проблема співвідношення добра і зла; честі і безчестя; смерті і безсмертя (збірки «Мовчання адресоване мені»; «Навпроти течії трави»; «Німа зозуля»; «Трикнижжя Явіна»; «Як довго ця війна тривала»; «Укол годинниковою стрілкою»; «Сучок на костурі подорожнього»). Відкритість, інтимність у філософському осягненні таїни драматичних конфліктів свого часу

Київська школа поезії як явище українського літературного андеграунду і найбільш оригінальний модерний проект в українській літературі другої половини ХХ ст. Витоки «Київської школи», генеза назви. Глибоко національний характер поезії, потужна «автентична традиція». Світоглядні засади представників школи: свобода поетичного творення, свобода особистості, свобода народу, неприйняття конформізму. Естетична платформа поетів «Київської школи»: герметизм поезії, спорідненість з італійськими «герметиками», художницький суб'єктивізм, віддалена асоціативність, повернення до найпервісніших структур української міфологічної свідомості, пріоритет автентичної традиції, інтуїтивного осягнення минулого, спроби трансформації давнього мислення в образах новітньої поезії, драматична заглибленість в актуальні проблеми сучасності, переломна еволюція метафори; схильність до авторського міфотворення.

Міфопоетичний світ В.Голобородька. Світогляд і життєва позиція митця. Своєрідність міфопоетики В.Голобородька: синтез національного і модерного начал поезії (зб. «Зелен день», «Ікар на метеликових крилах», «Калина об Різдві», «Соловейків теремок», «Посівальник»). Художня трансформація язичницької міфосвідомості та фольклору («Кривий танець», «Поріг білої папороті», «Балада про кривавих солов'їв», «Квітка на воді», «Ладо моє» та ін.). Ірраціоналізм, алогічність як естетичне підґрунтя авторського міфотворення В.Голобородька. Мистецтво «другого плану», інакомислення («Хотів бути чоловіком», «Катерина Білокур: виготовлення пензлика», «Дорога через літо», «Соловейкове тьохкання», «Хлопчик, який стоїть через літо», «Традиційне вбрання»). Модернізація традиційної поетики у розвінчуванні міфів доби тоталітаризму («Ми вже не подібні», «Самовбивці», «Ми йдемо», «Село змінює обличчя», «Живі і мертві», «Наша мова», «Село у маю», «Хоч раз», «Шукачі могил», «Без імені», «Іванові»).

Мистецтво поетичного міфотворення В.Кордуна. Метафорична епіка митця («Земля натхненна», «Пісенька з маминого наперстка», «Славія», «Кущ вогню», «Сонцестояння» та ін.). «Чудесна особистісна історія світу» у ліриці В.Кордуна («Водолій», «Після повені», «Скіфська далеч»). Циклічність космічних ритмів у міфі «вічного повернення» В.Кордуна («Весняні села», «Земля натхненна», «Рання рань», «Ранок», «Жнивна пора»). Особливості художнього часопростору: своєрідне відчуття пра-часу «з погляду вічності» («Сонцестояння», «Зозулине літо», «Минається літо», «Бджола Магдалена»); існування людини в сакралізованому просторі («Полудень», «Жоржиновий Христос»). Екзистенційний мотив трагічності людського існування як наслідок руйнування міфу («Первісна спроба», «Тихий майстер дитячих іграшок», «Яблуко поміж нами»). Феномен пам'яті, тиші і

особистісного мовчання в ліриці В.Кордуна («Передчуття снігів», «Гості в слідах», «Зимовий стук дятла»).

Стильові течії у сучасній українській поезії (традиційна, модерна, авангардистська), їх естетичні засади та представники. Український поетичний неоавангард кінця ХХ ст. як естетичне явище. Поява авангардистських угруповань в кінці 1980-х – п. 1990-х років. Епатаційний пафос неоавангардизму кінця 80-х, укрупнення псевдохудожніх принципів «соцреалізму» в інтерпретації поетичних груп «Бу-Ба-Бу», «Пропала грамота», «Лугосад». Поетика неоавангардизму «третьої хвилі». Основні риси і прийоми поетики неоавангардистів. Засади постмодернізму в їхній естетиці. Іронічно-саркастичне переосмислення попередніх текстів та постколоніальної культурної епохи. Різке відмежування від фальшивої патріотичної риторики, загострена зневага до ідеологічних приписів. Традиції та відмінність неоавангардизму від бароко та футуризму, використання досвіду бурлеску. Бахтінський принцип карнавальної сміхової культури – естетичне підґрунтя поезії неоавангардистів.

Бахтінський принцип карнавальної сміхової культури – естетичне підґрунтя творчості поетичної групи «Бу-Ба-Бу». Неоавангардистські мотиви поезії «бубабістів»: багатоплановість бурлеску, пародіювання, карикатуризація історії у творчості Ю.Андруховича. Ретроспективний підхід в осмисленні історичних явищ. Тяжіння поета до неокласичних пошуків («класицистичний бубабізм», модернізація жанру сонета), до канонічних форм, надання їм авангардного епатажного звучання. Естетична гра в поетичний карнавал у поезії В. Неборака: художня трансформація барокового мотиву смерті, епатажність, іронічність, карнавалізація дійсності, барокові пошуки у формі вірша.

Гоголівські традиції у творчості поетів групи «Пропала грамота» (Юрко Позаяк, Семен Либонь, Віктор Недоступ). Використання різноманітних масок, гротеску, «чорного гумору», ненормативної лексики, розхитаної структури вірша. Бароковий характер творчості поетів-авангардистів, її філософічність. Культивування необароко на новому ґрунті. Реставрація котляревщини як архетипічної моделі нової української літератури. Особливості бурлескно-травестійного стилю Семена Либоня (суржик, розхитана структура вірша, алогічність, песимізм тощо). Завершення Карнавалу в поетичній творчості неоавангардистів. Переростання постмодернізму неоавангардистів у кіч. Дискусії в літературознавстві навколо феномену неоавангардизму.

Формування поетичної генерації «дев'ятдесятників». Особливості постмодерної естетики поетів 90-х років, її відмінність від творчих засад вісімдесятників. («дев'ятдесятники», «люди перелому», «покоління національної депресії») (Іван Андрусяк, Степан Процюк, Іван Ципердюк, Юрій Бедрик, Сергій Жадан, Василь Махно, Ігор Бондар-Терещенко, Ростислав Мельників, Роман Скиба, Василь Габор, Павло Вольвач, Ліда Мельник, Олександр Гордон, Оксана Забужко, Мар'яна Савка та ін.).

Особливості естетики поетів 90-х років. Дискусії в літературознавстві навколо творчості дев'ятдесятників: формування в умовах національної депресії, свідомо відмова від спрофанованого національного ідеалу, дезінтегрованість світогляду. Основні мотиви поезії 90-х: розпач, зневіру, фаталізм, самотність і, як наслідок, агресивність та жорсткість письма, категоричність суджень, сарказм, настрої розчарування суспільством, самою людиною. Заміна грайливого тону поезії 80-хі депресивним синдромам, іронією і самоіронією посткарнавальних авторів. Групування поетів 90-х у творчі гурти («Західний вітер», «Червона фіра», «Нова дегенерація»).

Художній світ поезії Василя Махна. Поетичні збірки «Схима», «Самотність цезаря», «Книга пагорбів та годин», «Лютневі елегії та інші вірші». Мотив естетичного усамітнення у поезії В.Махна. Філософічно-медитативний характер віршів, філологічне «штукарство», асоціативна символіка тощо.

Поетична творчість представників літгурту «Нова дегенерація» (Івано-Франківськ) у контексті посмодерністичних тенденцій в українській літературі кінця ХХ ст. Розвінчування постколоніальної свідомості. Вирішальна роль гурту у формуванні творчого обличчя 90-х. Вихід колективної збірки поезій «Нова дегенерація». Протест проти

свідомості колоніальної людини, тяжіння до епатажу, поетична самоіронія, сарказм; сповідування філософії трагічного бунту. Назва «Нова дегенерація» як епатаж, намагання констатувати дегенеративність світу і пострадянської дійсності. Причини розпаду гурту у середині 90-х.

Сергій Жадан – зачинатель поезії дев'ятдесятників, учасник літгурту «Червона фіра». Поетичні збірки: «Рожевий дегенерат», «Цитатник», «Генерал Юда», «НЕП», «Динамо Харків», «Пепсі». Джерела поезії С.Жадана: авангард, поезія М.Семенка. Модерністське трактування традиційних в українській поезії мотивів. Продовження традицій І.Франка. Традиційний характер поезики Жадана. Риси формально-образної поезики Жадана – прийом епатажу, екзотики, переосмислення бурлескно-травестійної традиції від авангарду. Наскрізнi ремінісценції, колажність, інтертекстуальність як риси постмодерністської естетики.

Павло Вольвач – автор поетичних збірок «Маргінес», «Кров зухвала», «Південний Схід». Місце П.Вольвача в літературному процесі порубіжжя. Регіональний характер поезії. Перевага громадянської лірики: порушення актуальних проблем, суперечливих соціальних процесів сьогодення. Регіональний характер поезії. Філософські роздуми над місцем людини у світі. Ідея гармонізації відносин людини й світу, особистості й суспільства в цілому. Поезія П.Вольвача як акт постмодерністської творчості к. ХХ ст.: еkleктичне поєднання образів та алегорій, рим та віршованої прози; різних стилів, різних шарів лексики. Сюрреалістичні колажі митця. Естетична своєрідність урбаністичної поезії.

Естетичний феномен Нью-Йоркської поетичної групи. Проблема витоків Нью-Йоркської групи: генеза назви, членство, оцінка діаспорним та вітчизняним літературознавством. Естетичні засади НЙГ: творча й інтелектуальна співзвучність митців; категоричне заперечення суспільної заангажованості літератури, неприйняття неонародницьких тенденцій “шістдесятників”; рішучий поворот до естетичних критеріїв мистецтва; антитрадиційність, відмежування від національної традиції, настанова абсолютної свободи творення, сюрреалізм мислення з його ірраціоналізмом, потоком свідомості, автоматизмом письма; герметизм лірики; відкидання канонічних форм, тяжіння до вільного вірша.

Поетична творчість Віри Вовк: синтез національної традиції і новаторства. Трансформація української обрядовості та фольклорної символіки (збірки «Елегії», «Чорні акації», «Меандри»). Поєднання бразильської екзотики з фольклорними мотивами («Вибранці», «Дош», «Хмара»). Баладний драматизм пейзажної лірики, перейнятість її міфологічними віруваннями («Балада про дівчину, що була осінь»). Сильові особливості поезії: ускладнена рослинна символіка, сюрреалістичні образні сполуки, сонні візії, багатство музичних образів.

Модерністичні тенденції в ліриці Богдана Бойчука (збірки «Час болю», «Спомини любові», «Вірші для Мехіко», «Мандрівка тіл», «Подорож з учителем», «Третя осінь» та ін.). Сильові особливості поезії: створення власної етичної дійсності, багатство емоційних станів, складна метафоричність.

Поетика герметизму Юрія Тарнавського: високий рівень версифікаційної свободи, деструкція на словесно-предметному та проблемно-семантичному рівнях (збірки «Спомини», «Життя в місті», «Поезія про ніщо», «Без нічого», «Їх немає» та ін.). Деструкція на проблемно-семантичному рівні; розширення поняття поетичного, естетизація потворного.

Інтелектуальний світ поезії Богдана Рубчака. Подвижницька праця митця на терені україністики (поетична творчість, видавнича, перекладацька діяльність, літературознавчий доробок). Тяжіння до поезики сюрреалізму, до філологічної гри у збірках «Камінний сад», «Промениста зрада», «Дівчині без країни», «Особиста Клію», «Марену топити». Національні корені міфопоетики Б.Рубчака, трансформація фольклорних і міфологічних мотивів. Особливості поезики Б.Рубчака.

Сюрреалістичні візії світу в поезії Емми Андіївської. (зб. «Поезія», «Народження ідола», «Риба і розмір», «Спокуси святого Антонія», «Літературні ансамблі», «Кав'ярня»).

Тенденція до герметизації віршованого тексту. Сюрреалістичний світ сну у ліриці Е.Андієвської. Необарокові риси поетичної мови Е.Андієвської.

Тенденції розвитку постмодернізму в українській літературі к. ХХ – п. ХІ ст. Постмодернізм як естетичне явище: витoki, етапи розвитку, представники, жанрові різновиди. Постмодернізм як світоглядно-мистецький напрям. Реакція постмодернізму на модернізм, опозиція до модернізму.

Карнавальний напрям постмодерної літератури. Орієнтація на бахтінську карнавалізацію як основний спосіб відображення буття, його зв'язок з бурлескно-трагедійною традицією І.Котляревського, з бароковою поетикою (літгурти «Бу-Ба-Бу», «ЛуГоСАД», «Пропала грамота»; проза Ю.Андруховича, В.Неборака, Володимира Діброва, Ю.Винничука, Б.Жолдака). Своєрідний дух прощання з соцреалістичними та національно-історичними канонами. «Низький» стиль «бубабістів» та інших «карнавалістів». Наскрізна інтертекстуальність як елемент філологічних розваг.

Посткарнавальна література як друга течія постмодернізму в українській літературі (В.Діброва, Ю.Винничук, Ю.Іздрик, Б.Жолдак, О.Ульяненко, «Нова дегенерація», «Червона фіра», «Пси святого Юра» тощо). Деконструювання міфів, абсолютизація тексту, кінцесвітня химерність, переорієнтація людського сенсу з історії до філософії, прочитання тексту індивідуальної реальності, яка єдина ще визнається оригінальною.

Юрій Андрухович – найпомітніший творець постмодерного роману. Концепція Карнавалу в авантюрному романі Ю.Андруховича «Рекреації». Амбівалентність карнавального світовідчуття, поетика назви твору. Жанрові дефініції твору. Гротескно-карнавальна модель пострадянської дійсності, розвінчування міфів і стереотипів доби тоталітаризму. Іронічно-трагічна іпостась української історії. демістифікація образу українського поета. Бахтінський принцип багатоголосся в романі. Інтертекстуальне поле твору, особливості мови, стильові перехрещення. Дискусії в літературознавстві навколо роману. Роман «Московіада» як художнє втілення роздвоєності постколоніальної людини. Жанрова специфіка твору. Риси постмодерністської поетики. Композиційно-сюжетні ходи. Ототожнення героя з автором. Художні особливості роману: іронічність, пародійність тощо. Своєрідність постмодерністської естетики в романі Ю.Андруховича «Перверзії». Містифікації в романі. Сюжетні мотиви фантастичного, готичного, авантюрного, пригодницького, любовного роману. Мотив кінця карнавалу. Збагачення жанрової специфіки постмодерного твору в романі-фейлетоні, антиромані «Дванадцять обручів». Демонічний образ проклятого поета. Проблема абсурдності людського існування. Інтертекстуальні перегуки в творі. Синтез масового й елітарного в романістиці Ю.Андруховича.

Авантюрна постмодерна проза Олександра Ірванця: проблематика і жанрова своєрідність. «Рівне / Ровно» - роман-антиутопія. Риси постмодерністської поетики. Повість «Очамимря» – перелицьована новочасна версія давньої легенди про Кирила Кожум'яку.

Місце Олеся Ульяненка в літературному процесі к. ХХ – п. ХХІ ст. (романи «Сталінка»; «Вогненне око»; «Богемна рапсодія»; «Зимова повість», «Син тіні», «Безодня»). Роман «Сталінка» як явище постмодерної прози. Проблема маленької людини, що відстоює право на існування в злюмпенізованому суспільстві («Сталінка»). Закодованість релігійного змісту. Метафорика назви роману. Біблійні мотиви та образи. Художнє дослідження психології смерті в романах «Зимова повість», «Богемна рапсодія». Роман «Хрест на Сатурні»: проблематика, стильові особливості. Риси масової літератури у творі. Містичні та психоаналітичні аспекти в романі «Хрест на Сатурні». Психоаналітичне та біблійне прочитання роману «Дофін Сатани».

Неомодернізм у сучасній українській прозі. В'ячеслав Медвідь, Євген Пашковський як репрезентанти модернізованого неотрадиціоналізму в українській літературі к. ХХ ст. «Кієво-житомирська» прозова школа: В.Медвідь, Є.Пашковський, О.Ульяненко, К.Москалець. Реабілітація українського народництва, національного мислення. Стилістика «потoku свідомості», заперечення іронії і гри, «веселий апокаліпсис», апелювання до серйозності, усталеної ієрархії цінностей, схильність до метафізики й містики, до переосмислення Біблії.

Місце **В.Медведя** в літературному процесі порубіжжя. Видання книжок «Розмова», «Заманка», «Таємне сватання», «Збирачі каміння», «Льох», «Кров по соломі». В.Медвідь і Пруст, Джойс, Фолкнер, Гр.Тютюнник, В.Шевчук, Є.Гуцало. Проза В.Медвідя як опозиція по відношенню до карнавальної літератури з її руйнівним пафосом, її зорієнтованість на традиційний національно-романтичний міф. Зорієнтованість автора на твори В.Сефаника, А.Тесленка, І.Нечуя-Левицького, Панаса Мирного. Відображення характерів українського селянства в романах «Льох», «Кров по соломі». Історична та метафорична основа творів. Роль діалогів і монологів у філософській концепції романів. Поетика неотрадиціоналізму в прозі В.Медвідя, її стильові особливості.

Участь **Є.Пашковського** у літературно-мистецькому житті порубіжжя: погляди на літературу в нових суспільних умовах, участь у дискусії поколінь. Є.Пашковський – лідер письменницького об'єднання «Нова література». Проблематика роману «Свято». Біблійні мотиви марності, абсурдної суєтності людського існування. Самотність, жаль, туга, тривога, розпач – творять негативно-сповідальні переживання героїв. Тема безповоротності часу, страху людини перед ним.; ностальгічна мрія повернутися у тепле лоно природи, дитинства. Ускладнення стилю роману тривожним бродінням спогадів, що часом перетворюються у словов'язання. Проблематика роману «Вовча зграя». Біблійна стилістика апокаліптичної зорі. Роман-есеї «Щоденний жезл»: тема власного призначення письменника в «чорнобильському» світі, її зображення у біблійно-притчевій символіці. Публіцистичність твору: поєднання есеїзму та проповіді. Новаторство у межах традиції. Поетичність прозового письма. «Риторичний апокаліпсис» як основа постмодерного свідомісвоттв Є.Пашковського.

Типи новел у сучасній прозі, їх представники. Загальна характеристика сучасної української новелістики: проблематика, своєрідність жанрових форм. Типи новел: традиційна (неореалістична і неонатуралістична); експериментальна (фантастична, міфопоетична, необарокова і неоготична, психоаналітична, «драмоновела») та ін. Проблематика традиційної (неореалістичної і неонатуралістичної) новели 1980-1990-х: психологічна модель суспільства і людини. Поетика відображення атмосфери кінця соцепохи як світу-Хаосу, увага до дрібниць, подробиць побуту, догматичний нетрадиціоналізм у побудові сюжетів та характерів (Є.Кононенко, Ю.Андрухович). Художня своєрідність неоготичної новели, її репрезентанти (В.Портяк, В.Даниленко, В.Габор, О.Жовна). Метафізична проблематика новелістики В.Даниленка, її психоаналітичне прочитання (книжка «Сон із дзьоба стрижа»). Художня модель вмираючої тоталітарної системи в сучасній іронічній та сатиричній новелі (Б.Жолдак, В.Даниленко, М.Рябчук)

Передпостмодерні явища у сучасній українській прозі. Іронія, гротеск, соц-арт, суржик у прозі письменників «київської іронічної школи». Сплеск сатири та іронії в українській літературі порубіжжя. Використання всієї палітри комічного: іронії, сарказму, чорного гумору, карнавальності. «Суржиковий», сленговий і «нецензурний» мовний вибух у сміховій творчості. Неоднорідний мовностильовий потік пострадянських текстів (збірник «Опудало»). Дискурс київсько-житомирської сміхової альтернативи (В.Діброва, «Бурдик», В.Даниленко, «Дзеньки-бреньки»; новели В.Врублевського, В.Шнайдера, М.Малюка). Класична сатира: новела М.Рябчука «До Чаплі на уродини», тексти Ю.Винничука та Ю.Іздрика. Слабкі риси сучасної сатиричної прози: обмеженість звичайного безтурботного сміху, його безпроблемність.

Сатирична проза **Юрія Винничука** («Спалах», «Діви ночі», «Діви ночі-2», «Житіє гаремное», «Вінка застиглого часу»). Поєднання лірики й іронії, прийоми постмодерніста Джойса. Політична сатира, її переплетіння з поетичною вигадкою, літературними жахами та чорним гумором («Ги-Ги-и!», «Ги-Ги-и!-2»). Обігрування буденних ситуацій з «маленькими» людьми урбанізованого суспільства («Спалах»). Сучасна «коляревщина» у романі Ю.Винничука «Мальва Ланда». Світ дитинства у книзі «Вікна застиглого часу». Повість «Ласкаво просимо у Щуроград»: сюжет і композиція твору; саркастичний погляд на суспільство-політичні проблеми;

Богдан Жолдак - автор книжок прози «Спокуси», «Яловичина». Представник комедійного соц-арту: деміфологізація комплексів гомосовітікуса; трагікомічне відчуття

світу. Особливості суржика, досягнення максимальної реальної мовної ситуації («Шле коле бульо красте грігх»). Сарказм як основний викривальний засіб. Відмінність гумору Б.Жолдака: відсутність смакування «брудним» гумором, властивого Ю.Винничику чи В.Врублевському.

Трагіфарс, естетична гра у романі **Юрія Іздрика** «Подвійний Леон». Роман «Воццек»: відтворення «історії хвороби» головного героя. Художні особливості: високий романтизм та нащадна іронія, філософські забави і чорний гумор. Проблематика, пошуки власного «я».

Естетична концепція жіночої прози. Термін «жіноча література» («жіноча проза», «жіноча поезія», «жіноче письмо»). Специфіка жіночої літератури і, зокрема, жіночої прози. Відношення «жіночої літератури» до фемінізму. Проблема репрезентації жінки жіночою літературою. Відображення у прозі унікального життєвого досвіду переважно сучасниці. Зміна традиційних жіночих ролей у жіночій прозі к. ХХ ст. філософствуванням про жінку в сучасному світі. Насиченість жіночої прози апокаліптичними мотивами, онтологічною проблематикою. Відгомони загальносвітової постмодерної ситуації, для якої характерне усвідомлення взаємин людини і тексту, людини і віртуальної реальності.

Місце **Оксани Забужко** в «новій хвилі» жіночої прози української літератури порубіжжя. Гендерна та філософська проблематика прози О.Забужко. Проблема взаємовпливу двох світів – людського та віртуального світу телебачення у повісті О.Забужко «Я, Мілена». Роздвоєння особистості жінки під тиском влади віртуальності. Проблема незреалізованої української жінки як проблема доби у романі О.Забужко «Польові дослідження з українського сексу». Риси фрейдівського психоаналізу у творі; сповідальна форма викладу; утвердження жіночої цінності національного світу. Гострі дискусії в літературознавстві навколо твору. Проблема втраченого сестринства як наслідок конфлікту особистості з тоталітаризмом («Сестро, сестро») та втрати духовності («Дівчатка»). Модернізована версія фольклорних та біблійних мотивів і образів у «Казці про калинову сопілку» О.Забужко. Художня трансформація традиційного сюжету про Каїна та Авеля з жіночого погляду в повісті. Проблема протиставлення добра і зла.

Риси постмодерністської естетики у прозі О.Забужко. Синтез масового й елітарного. Утвердження жіночої цінності національного світу.

Мотив «переживання кінця» у повісті **Світлани Йовенко** «Жінка в зоні». Образ зони як замкненого, відокремленого простору. Зображення місця жінки в чоловічому світі. Художня трансформація біблійного мотиву «Божої карі» у романі **Софії Майданської** «Землетрус». Екзистенційно-психологічне наповнення образу зони лихоліття. Художнє осмислення природного лихоліття як біблійного покарання за гріх. Проблема екзистенційного страждання людини в постчорнобильському світі. Морально-етична та гендерна проблематика прози **Євгенії Кононенко** («Зрада», «Імітація»), **Надії Тубальцевої** («Визига по-тмутороканськи», «З нами Бог»): іпостасі образу жінки, зміна традиційних жіночих ролей; зубожіння патріархальної моделі суспільства, розвінчування гендерних стереотипів посттоталітарної доби.

Проза **Ніли Зборовської** як психоаналітична модель жіночого письма. Грані творчої особистості Н.Зборовської. Художнє моделювання проблема материнства та творчості в анти-романі «Українська Реконкіста». Принцип автобіографізму у романі «Українська Реконкіста». Розгорнута міфологема становлення жінки-митця. Наскрізний мотив пошук самої себе, осмислення сенсу творчості й покликання митця.

Тенденції розвитку сучасної української драматургії. Сучасний стан українського театру: проблема відсутності високохудожньої оригінальної національної драматургії, невикористання власної класики (М.Куліш, Леся Українка, п'єси корифеїв, західноєвропейських митців). Заповнення репертуарів театрів вторинною, аутсайдерською драматургією. Розвиток театру авангарду у кінці 80-х на поч. 90-х років. Його витoki: вистави Андрія Жолдака «О-О-И», Б.Озерова «Ла фонф ін дер люфт». Бунт проти традиційних норм, своєрідна втеча від реальності, апокаліптичне мислення, каталогізація грішних вправ людини на землі.

Тенденції розвитку драматургії: жанрові різновиди, тематична багатоплановість, риси постмодернізму, драми абсурду. Художня своєрідність драматургії О.Ірванця, Я.Стельмаха, І.Бондаря-Терещенка, Н.Нежданої.

Театральний «антитеатр» Леся Подерев'янського. Книги п'єс, прозових творів, есеїстики: антологія-тетралогія «Герой нашого часу», «Павлік Морозов», «Гамлет», «Король Лір». Л.Подерев'янський як автор-абсурдист: вишукування, поетизування і романтизування абсурду («Цікаві досліди», «Место зустрічі ізменить ніззя», б...»).

Драма абсурду (театр абсурду, антидрама, театр парадоксу). Світоглядний принцип драми абсурду – споконвічне протистояння людини та навколишнього, індивіда і суспільства, індивідуальності і натовпу; відсутність у світі логічних, причиново-наслідкових зв'язків, трагічність, розгубленість, покинутість, відчуженість людської особистості (п'єси І.Костецького «Спокуси не святого Антона», «Близнята ще зустрінуться», «Дійство про велику людину»; В.Діброви: «Короткий курс», «Двадцять таких то з'їзд»; О.Лишеги: «Друже Лі Бо, брате Ду Фу».).

Жанрово-стильові пошуки В.Шевчука у прозі 1990-х рр. Екзистенційні мотиви у «міській» прозі на сучасну тематику («Юнаки з огненної печі», «Дзигар одвічний», «Камінна луна», «Чудо», «Двоє на березі» та ін.): відчуження особистості від абсурдного світу; проблема морального вибору людини за умов абсурдного існування; метафізичне страждання людини, її страх перед своїм безповоротним зникненням; мотив самотності, самотності; монотонність, механічність буття; мотив проминальності часу та ін. Боротьба за «автентичну людину», заперечення «несправжнього буття» (соціальне й національне пристосуванство, «імітація щастя» та ін.). Екзистенційний мотив втрати свого «Я» в абсурдному світі. Суперечність між «буттям у собі» і «буттям у суспільстві» («Середохрестя», «Юнаки з вогненної печі» та ін.). Мотив метафізичного страждання («Набережна, 12», «Гість удома», «Білецькі»). Екзистенційний мотив монотонності, механічності життя («Місяцева зозулька з Ластів'ячого гнізда»).

Міфологічні мотиви у прозі В.Шевчука («Дім на горі»). Трансформація образу демонічної жіночності у «пізній» прозі («Горбунка Зоя», «Чортиця», «Жінка-змія», «Місяцева зозулька з Ластів'ячого гнізда»). Образ демонічної жіночності. Конфлікт між демонічною жіночістю і пересічною чоловічістю. Проблема гріховності жінки. Архетип Аніми, дух жінки-демона, тотальної жінки, яка підштовхує чоловіків до вчинків, неспокою, мук.

Тенденції розвитку історичного роману у 1990-ті рр. «Нова хвиля» історичної романістики у 90-ті рр ХХ ст. Вагомі здобутки цього жанру (Юрій Мушкетик «Гетьманський скарб», «На брата брат», «Прийдімо, вклонімося...», «Погоня»; Роман Іванчук «Орда», «Рев оленів нарозвидні»; Р.Федоріва «Єрусалим на горах», «Чудо святого Георгія о Зміє»; П.Загребельний «Тисячолітній Миколай»; М.Вінграновський «Северин Наливайко»; Володимир Малик «Горить свіча», «Чумацький шлях» та ін. Дискусії в літературознавстві щодо «занепаду» жанру.

Нові риси історичного роману: вивільнення від ідеологічних догм і кон'юктурних підходів, розширення обрії історичного й філософського мислення письменників. Нові ідейно-художні якості: особливий психологізм, акцентування уваги на зображенні національного характеру, специфічна організація простору і часу, драматургічність та кіномислення (зображення людських типів, звичаїв, пейзажу, предметів побуту тощо).

Віртуальний історичний постколоніальний наратив українського постмодернізму. Основні риси альтернативної історичної прози В.Кожелянка. Розбудова віртуальної історії Другої світової війни у повісті «Дефіляда у Москві». Роль гри, пародії, містифікації у структурі роману. Іронічне пародіювання утопійних культурософських міфів й ідеалів українського відродження (роман «Конотоп»).

Концепція двох полюсів української літератури – елітарності й масовізму. Жанрове розмаїття «масової літератури» (детективи, трілери, мелодрами, кримінальні романи тощо). Поняття «бестселер». Специфічні умови його розвитку в українській літературі порубіжжя. Авантюрно-психологічні романи бестселери **Василя Шкляра**

(«Ключ», «Елементал», «Кров кажана»). Розвиток детективного українського жанру, його репрезентанти (А.Кокотюха, Л.Кононович). Екзистенційні проблеми крізь призму детективного жанру (романи Євгенії Кононенко «Імітація», «Зрада»).

Проблематика, жанрові різновиди прози **Марії Матіос** («Щоденник страченої», «Бульварний роман»). Художнє осмислення драматичних сторінок української історії в романі Марії Матіос «Солодка Даруся». Епічно-драматична організація тексту. Філософський і психологічний художній аналіз руйнації підвалин буття української нації. Трагедія Дарусі – трагедія України. Становлення жанру політичної сатири в українській прозі к. ХХ – п. ХХІ ст. (Ю.Рогоза, М.Матіос). Роман Марії Матіос «Містер і місіс Ю-Ко в країні укрів»: роль фантастичного сюжету, майстерність засобів комічного зображення, глибокий підтекст, блискуча публіцистичність.

Місце Галини Пагутяк в жіночій прозі порубіжжя. Поетика герметизму прозового тексту. «Книга снів і пробуджень» – роман, написаний у жанрі дзуйціху. Фантастично-символічна манера письма, прорив до «вигаданого світу», потяг до містики та безнастанниш пошуків спасіння людської душі у жорстокому світі. «Записки Білого Пташка»: художні особливості – недомовленість, спонукання до співтворчості, багатовимірність образів, таємничість і незбагненність.

Інтелектуальна проза Степана Процюка. Складний світ українського інтелігентства, мотив втраченої особистості («Шибениця для ніжності», «Інфекція», «Серафими й мізантропи»). Відображення глибинних психологічних зрушень, комплексів, надриків, складного внутрішнього світу українського інтелігента на межі тисячоліть («Репортаж із царства нелюбові»). Роман «Інфекція» - життя провінціалів у столиці, їх боротьба, поразки і перемоги. Співзвучність з тематикою творів В.Підмогильного («Місто», «Остап Шаптала»), М.Хвильового («Сентиментальна історія»). Образ столиці як камінного монстра, правдивого Вавилону. «Репортаж із царства нелюбові»: вибудовування власної ідейної платформи, в основі якої – християнська любов до ближнього. Роман «Тотем» як епічна розповідь про zdegradovanого українського інтелігента-патріота, котрий, ведений найчистішими і дещо романтичними помислами про визволення батьківщини з-під пресу духовного омертвіння, поступово стає заручником ідеї, жертвою зневіри і відчаю. Художня модель світу в антиутопії «Очамимря». Риси жанру повісті-попередження. Роль пародійної стилізації під «Повість минулих літ» Нестора. Образ абсурдистського світу («Світ – Хаос») зфантастичними елементами його декструкції.

Становлення міленіумного письменницького покоління на поч. ХХІ ст. Найновіша підлітково-дитяча альтернатива: С.Жадан, Л.Дереш, І.Карпа, Т.Малярчук. Проза Любка Дереша на перетині філософського, містичного, психоаналітичного дискурсів («Культ», «Поклоніння ящірці», «Архе»). Проза С.Жадана: риси постмодерністської поетики та масової літератури («Депеш Мод», «Гімн демократичної молоді» та ін.).

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ

Літературознавство як наука

Сучасне літературознавство в системі гуманітарних наук, його зв'язки з філософією, психологією, соціологією, лінгвістикою. Тенденції розвитку літературознавства у ХХ столітті. Проблема точності і об'єктивності літературознавчого знання. Методологія літературознавства на сучасному етапі. Принцип методологічного плюралізму. Методологічні дихотомії сучасного літературознавства (свідоме / несвідоме, рефлексивність / психологізм, раціоналізм / інтуїтивізм, каузальність / телеологія, ахронія / діахронія, сцієнтизм / антисцієнтизм, поетика / герменевтика). Взаємодія і розмежування літературознавчих напрямів ХХ століття. Філософія як основа літературознавчої методології. Стан сучасного українського літературознавства. Криза літературознавчої методології 90-х років ХХ століття і проблема засвоєння західних теоретичних концепцій. Дискусія про шляхи розвитку української теорії літератури (С.Павличко, Т.Гундорова, Г.Штонь, М.Наєнко, І.Дзюба та ін.). Актуальні проблеми сучасного літературознавства.

Літературознавчі напрями, методи і школи

Поняття про літературознавчий метод, методологію. Провідні методи XIX століття: біографічний, міфологічний, культурно-історичний, порівняльно-історичний, психологічний. Їх переваги і недоліки.

Психологічні напрями дослідження літератури у XX столітті. Психоаналітична критика. Психоаналіз З.Фрейда як її основа. Ідеї Фрейда про несвідоме, Едипів комплекс, лібідо як засади психоаналітичної критики. Невротична природа літературної творчості. Література як патогенний процес. Образ і фантазування як сублимація авторського бажання. Фрейд про Достоевського («Достоевський і батьковбивство»), Шекспіра («Гамлет»). Психоаналітична критика як „герменевтика викриття”. Аналогія між мовою сновидіння і художньою мовою, їх символічна природа (роботи «Поет і фантазування», «Глумачення сновидінь»). Можливості застосування фрейдизму до аналізу літературних творів. Фрейдизм і українське літературознавство (С.Балей, В.Підмогильний). Відродження психоаналітичної критики на сучасному етапі розвитку української теорії літератури (С.Павличко). Аналітична психологія К.-Г.Юнга як основа літературознавчих студій. Вчення про колективне несвідоме, архетипи, їх головні різновиди. Мистецтво як форма репродукції архетипів. Художник як медіум колективного несвідомого. Архетипні сюжети в літературі. Твір як «імперсональне сновидіння». Терапевтична роль мистецтва. Архетипна критика Н.Фрая («Великий код: Біблія і література», «Анатомія критицизму: чотири есе»). Концепції Фрая і ритуально-міфологічна школа (Кембридж). Сполучення елементів міфологічної та психоаналітичної критики. Міф як структурна першооснова літератури. Аналогія жанру, міфу та архетипу. Типологія жанрів. Біблія як першооснова європейської літератури. Міфологія і сучасна література (дискурс іронії). Внесок психоаналітичної критики в сучасне літературознавство: методологічне значення поняття «несвідомого».

Формальні методи літературознавства. Російська формальна школа: ОПОЯЗ, Московський лінгвістичний гурток (В.Виноградов, В.Шкловський, Р.Якобсон, Б.Ейхенбаум, Б.Томашевський, Ю.Тинянов, В.Жирмунський та ін.). Сайєнтизм формальної школи. Розуміння завдань поетики. Поетика як відгалуження лінгвістики. Сутність мистецтва. Опозиція матеріал / техніка. Мистецтво як прийом. Прийом «одивнення» як центральний прийом естетичного перетворення матеріалу. Вчення про сюжет і фабулу, їх співвідношення. Концепції художньої (віршованої) мови. Концепції повісткування (сказ). Розуміння історії літератури як історії форми. Значення формальної школи для розвитку структуралізму і семіотики.

Американська «нова критика» (К.Брукс, Дж.Ренсом, А.Тейт, Т.С.Еліот) як реакція на психологізм і природничо-науковий редукаціонізм у літературознавстві. Текст як автономний естетичний предмет. Проблема історично стійких літературних форм. Заперечення біографізму літературознавчих досліджень. Метод «пильного читання» і проблема внутрішньої текстової семантики. Аналіз К.Бруксом «Оди до грецької вазі» Дж.Кітса як зразок застосування методу. Іманентний смисл тексту. Поняття про «органічну форму». Продовження ідей «нової критики» у французькому літературознавстві XX століття.

Структуралізм як літературознавча методологія. Загальнотеоретичні принципи структуралізму. Структуралізм як діяльність (Р.Барт). Наукові джерела методології. Орієнтація на науковість, методи точних наук. Об'єктивізм. Спадкоємність із російською формальною школою. Значення структурної лінгвістики Ф. де Соссюра для становлення методу. Зрощення структуралізму з іншими методологіями (психоаналітичною, феміністичною та ін.). Поняття про літературний твір як структуру. Її провідні ознаки (цілісність, трансформованість, саморегуляція). Несвідомий характер структури. Система бінарних опозицій між елементами твору (К.Леві-Строс). Поняття «структурного пояснення твору», його відмінність від каузального і генетичного пояснень. Послідовність операцій при структурному аналізі. Проблеми структурної наратології. Смслові рівні оповідного дискурсу (функціональний, актантний, наративний). Модель А.-Ж.Греймаса. Наративна комунікація і ситуації розповідання. Поєднання структуралізму із семіотикою в дослідженнях Р.Барта та Ю.Лотмана. Тартуська школа структуралізму. Художній твір як система відношень. Розмивання поняття «структура» як передумова переходу до пост структуралізму.

Постструктуралізм як літературознавча методологія. Опозиція до структуралізму. Орієнтація на виявлення текстуального значення. Текстуальний аналіз Р.Барта. Відмінність твору і тексту. Твір як структура, текст як структурування. Твір і ідеологія, стереотипи, сугестивна влада твору. Текст як безвладдя і спосіб дезорганізації твору, текст як множинність кодів. Поняття «насолонення текстом» як інтелектуальної гри. Текст як сукупність і переплетіння культурних семіотичних кодів. Вчення про інтертекстуальність (Ю.Крістева, Р.Барт). Текст і контекст, прототекст, архетекст, інтертекст. Концепція «смерті автора» (М.Фуко). Концепція «знання – влади». Постструктуралізм і постмодернізм у художній літературі. Деконструктивізм. Засадничі ідеї Ж.Дерріда («Про граматику»). Опозиція письмо / текст. Письмо як безвладна гра значень. Децентрація і розсіювання. Йельська школа деконструкції (Г.Блум). Ідея пересування маргінесів у центр. Виникнення феміністичної і постколоніальної критик.

Феміністична критика як літературознавча методологія. Розуміння жінки як Суб'єкта літературного процесу. Жінка як автор. Природа жіночого письма. Кінокритика (Е.Шоувалтер). Підходи до розуміння природи жіночого письма. Жінка як персонаж літературних творів. Гендерні стереотипи в зображенні жінки та їх руйнування. Літературний фемінізм, три стадії його розвитку. Французький психоаналітичний літературний фемінізм (Г.Сіксу, Л.Ірігрей). Плідність феміністичної методології в сучасному українському літературознавстві (С.Павличко, Т.Гундорова, Н.Зборовська, В.Агеєва).

Постколоніальна критика. Перегляд опозиції центр / колонії в літературному процесі. Увага до письменників, які зображували чужі цивілізації. Зрощення з орієнталістськими студіями (Е.Саїд). Зрощення з феміністичною критикою (Г.Ч.Співак). Плідність постколоніальної методології в сучасному українському літературознавстві (М.Павлишин, С.Павличко).

Феноменологічна естетика як літературознавча методологія. Ідеї Е.Гуссерля як теоретична основа. Літературний твір як естетичний феномен. Його шари (Р.Інгарден). Текст як предмет феноменологічної редукції. Женевська школа феноменологічної критики (Ж.Рішар). Екзистенційна модель у теорії літератури (М.Гайдеггер, К.Ясперс). «Онтологічна герменевтика» (М.Гайдеггер, Г.-Г.Гадамер). Рецептивна естетика (В.Ізер, К.-Г.Яусс). Полеміка проти психологізму духовно-історичної школи і проти «історичного об'єктивізму» марксистського літературознавства. Вплив ідей Гадамера. Актуальне і потенційне значення твору. Історичність буття літератури і безперервність традиції. Проблема культурно контексту. Діалогічна природа тексту. Читач як суб'єкт літературного процесу, його психологія як об'єкт літературознавчих студій. Розуміння як «діалогічна продуктивність». Вчення про трансуб'єктивний «горизонт сподівань», читання як «злиття горизонтів» автора і читача. Проблема естетичної дистанції. Історичність аналізу та інтерпретації твору. Процесуальний характер літературної історії.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Методика викладання української літератури як наукова дисципліна та навчальний предмет. Шляхи розвитку методики викладання української літератури

Місце курсу методики викладання української літератури в загальноосвітньої школі в системі підготовки вчителів-словесників, його об'єкт, предмет, зміст та значення. Структура дисципліни (історія, теорія та практика), їх взаємозв'язок.

Завдання методики викладання української літератури в загальноосвітньої школі. Досягнення високої ефективності навчально-виховного процесу в школі. Посилення ідейно-виховного впливу літератури як виду мистецтва. Удосконалення методів викладання, запровадження нових ефективних методів, методичних прийомів і засобів навчання. Комплексна система керівництва позакласним читанням учнів.

Зв'язок методики викладання української літератури з іншими науками. Зв'язок методики літератури з літературознавчими дисциплінами: історією літератури, теорією літератури, літературною критикою; педагогікою, психологією, тестологією, методикою викладання української мови, методикою викладання зарубіжної літератури, зарубіжними

літературами, мовознавством, естетикою, етикою, історією, соціологією, мистецтвами та ін. Філософія як методологічна основа методики викладання української літератури.

Методи наукового дослідження. Школа як експериментальна база методики літератури. Емпіричний аналіз. Методи цілеспрямованого спостереження, масового усного й письмового опитування. Педагогічний експеримент.

З історії викладання словесності у старій школі (до 1917 р.). Шкільна освіта в період миколаївської реакції. Вплив філософії та освітньої діяльності Г. С. Сковороди, думок провідних діячів мистецтва XIX ст. Т. Г. Шевченка, І. Я. Франка, Х. Д. Алчевської на становлення методики викладання української літератури.

Викладання літератури в середній школі першого десятиліття XX ст. Розвиток методики літератури в радянський період. Періодизація історії нової методики викладання літератури В. В. Голубковим. Перші спроби систематизації курсу МВУЛ. «Порадник по соціальному вихованню дітей» (1921 р.) як перша спроба визначити обсяг знань учнів з літератури. Критика комплексної системи навчання, «Метод проектів», Дальтон-план та інші прожекторські нововведення, їх негативний вплив на навчання. Всеросійська конференція вчителів-словесників 1928 р. Методичні пошуки 30-х років. Питання вивчення художніх творів учнями у працях О. Дорошкевича, А. П. Машкіна, О. І. Білецького. Створення стабільних програм та підручників.

Діяльність Т. Ф. Бугайко як вчителя та видатного методиста. Активізація методичної думки в післявоєнний період. Праці П. К. Волинського, М. І. Кудряшова, Г. О. Гуковського, М. О. Корста, Л. І. Тимофєєва, В. А. Никольського, О. Р. Мазуркевича, К. М. Сторчака, П. Г. Моринця, Г. М. Литвиненка, К. П. Фролової, В. В. Лазаревського.

Стан і шляхи розвитку сучасної методики викладання української літератури.

Внесок у розвиток сучасної методики О. М. Бандури, Е. О. Шаповалової, Н. И. Волошиної, Б. І. Степанишина, Г. Л. Токмань, А. Л. Ситченко, В. І. Шуляра. Вузівські підручники Є. А. Пасічника, В. Я. Неділька. Наукова періодика методичного спрямування. Поширення передового педагогічного досвіду. Джерела та перспективи розвитку методичної думки.

Зміст і структура шкільного курсу української літератури. Навчально-виховні завдання вивчення української літератури в середній школі.

Основні принципи побудови курсу літературної освіти учнів. Система літературної освіти, чотири рівні її структури: пояснювальне читання в 1 – 4 кл., тематичний принцип побудови курсу в 5 – 7 кл., пропедевтичний у 8-му кл., послідовний історико-літературний курсу 9 – 11 кл. Етапи літературної освіти у 12-річній школі.

Завдання літературної освіти як навчально-виховний комплекс. Вирішення завдань засобами художніх творів на уроках, позакласних та позашкільних заняттях.

Концептуальне, нормативно-правове та науково-методичне забезпечення вивчення української літератури в школі

Програми з української літератури - державний документ, що визначає зміст, обсяг і структуру літературного курсу в кожному класі. Підручник як основний навчальний посібник для учнів. Хрестоматія з української літератури. Інші документи та методичні посібники.

Види планування роботи вчителя-словесника

Календарне планування - розподіл програмового матеріалу за уроками, вимоги до оформлення цього документу. Тематичне планування - планування вивчення окремої теми. Календарно-тематичне планування.

Вимоги до оформлення розгорнутого плану-конспекту уроку. Використання комплексних карток.

Учитель та його професійні навички. Вивчення, узагальнення та поширення передового досвіду вчителя літератури

Професійні якості вчителя-словесника, його роль у системі літературної освіти школярів. Критерії ефективності роботи вчителя літератури, його якості та професійні уміння, глибина знань. Мовна культура, види діяльності (дослідницька, конструкторська,

організаторська, комунікативна). Проблеми педагогічного спілкування вчителя та учнів. Психологічні якості вчителя, необхідні для викладання літератури: інтелектуалізм, розвиненість емоційної сфери та комунікативних можливостей, здатність до емпатії, демократизм у спілкуванні, екзистенційне сприйняття світу, повага до особистості учня тощо. Основні рівні професійної підготовленості словесника: філософсько-методологічний – засвоєння світоглядних концепцій, які вироблені людською думкою, уміння їх застосовувати з метою осмислення духовних, мистецьких та інших проблем; культурологічний – усвідомлення глобальних проблем світової і вітчизняної культури, тенденцій та шляхів їх розвитку, художньо-естетичної багатогранності і різноплановості; літературознавчий – розуміння місця літератури в загальнокультурних процесах, її специфіки як мистецтва слова, засвоєння художнього, літературно-критичного, літературно-теоретичного комплексу знань, які сформовані в процесі духовного становлення людства; психолого-педагогічний – знання психологічних закономірностей розвитку дитини, вікових особливостей сприйняття нею літератури, уміння використовувати мистецтво слова як засіб навчального і виховного впливу, формувати з його допомогою духовні якості школярів; методичний – оволодіння сумарною кількістю знань, умінь і навичок, які допомагають організовувати процес викладання літератури, засвоєння учнями словесності, здатність їх застосовувати на практиці. Учителі-новатори як взірці педагогічної майстерності. Педагогічний досвід учителів-практиків і його роль у підвищенні професійної майстерності.

Критерії оцінювання педагогічного досвіду. Етапи вивчення й узагальнення передового досвіду. Методика вивчення та поширення досвіду.

Підвищення кваліфікації вчителів-словесників, їх самоосвіта

Підвищення кваліфікації вчителів-словесників. Види самоосвіти. Вимоги до змісту самоосвіти вчителя-словесника.

Поняття про метод навчання та методичний прийом. Проблема класифікації методів.

Поняття про метод навчання та методичний прийом. Проблематика класифікації методів. Навчальні методи в науці й у шкільній практиці. Класифікація методів за І. Я. Лернером і І. М. Скаткіним (за характером і рівнем пізнавальної діяльності учнів).

Врахування особливостей вивчення літератури М. Кудряшовим, його система класифікації. Класифікації за Т. Ф. Бугайко, О. Р. Мазуркевичем, В. В. Голубковим, Б. І. Степанишиним.

Основні методи та прийоми викладання літератури в школі: лекція, бесіда, самостійна робота

Лекція, слово вчителя, усне повідомлення та їх властивості. Педагогічна суть методу. Вступна, настановча, оглядова лекції, лекція-розповідь, лекція-уявна літературна мандрівка, асоціативна, підсумкова лекції. Позитивні сторони лекції: велика навчально-інформативна спроможність, економність у часі, прогнозованість ходу і змісту, ефективність в умовах викладу об'ємного, складного і малодоступного матеріалу. Основні вимоги до шкільної лекції. Характер взаємодії вчителя та учнів під час лекції. Можливі негативні сторони лекції: схильність до пасивності з боку школярів, гальмування зворотного зв'язку між вчителем та учнями, утруднення диференційованого підходу. Засоби активізації пізнавальної активності учнів під час сприймання лекції: яскравий фактаж, лекторська майстерність вчителя, нестандартність викладу, проблемність, поєднання наукових матеріалів з художніми (фрагментами фольклорних та літературних творів, живописом, музикою тощо). Введення до структури лекції елементів бесіди, самостійної роботи, програвання, ілюстрування, демонстрування та ін.

Метод бесіди. Педагогічна суть методу бесіди, його мета. Вимоги до підготовки до проведення бесіди. Репродуктивна й евристична, вступна, підсумкова, порівнювальна, завершальна (узагальнююча) бесіди. Переваги й недоліки методу: високий ступінь активізації школярів; неповна прогнозованість розвитку; неефективність в умовах відсутності первинних знань; неекономність у часі.

Метод самостійної роботи. Педагогічна суть методу, роль вчителя. Види й форми самостійної роботи, її ступені (за Б. І. Степанишином). Рівні методу. Метод самостійної роботи як засіб диференційного підходу до навчання учнів. Переваги й недоліки методу самостійної роботи: розвиток самостійності учнів, практичних умінь і навичок; недостатня передбачуваність результатів, низький ступінь контрольованості діяльності школярів під час виконання, певний розрив між результатами роботи учнів з різними пізнавальними можливостями.

Основні методи та прийоми викладання літератури в школі: репродуктивний, евристичний, дослідницький. Вибір методу вчителем

Педагогічна суть репродуктивного, евристичного, дослідницького методів і методу творчого читання. Методичні прийоми та види навчальної діяльності учнів в яких реалізуються репродуктивний, евристичний, дослідницький методи та метод творчого читання.

Вплив на вибір методу вчителем таких чинників як характер виучуваного матеріалу, дидактичні завдання уроку, вікові особливості та пізнавальні можливості учнів, бюджет часу тощо

Проблемний підхід до вивчення літератури

Обґрунтування питання проблемності в навчанні в працях вітчизняних та зарубіжних педагогів. Поняття про проблемну , ситуацію, проблемне запитання. Типи проблемних запитань за Г. Л. Токмань. Троїста функція проблемної ситуації. Шляхи створення проблемних ситуацій. Рівні й форми виявлення проблемності в навчанні.

Методичні проблеми застосування наочності та ТЗН на уроках української літератури

Місце і роль наочності в процесі літературної освіти учнів. Наочність як один з важливих принципів навчання. Доцільність використання наочності та ТЗН: поглиблення знань дітей, підсилення емоційних вражень школярів, раціональна мінімалізація їх присутності на уроках, підпорядкованість дидактичним завданням, розвиток відтворюючої та творчої уяви.

Види наочності, вимоги до неї та методика її використання. Місце наочності на уроках літератури. Наочність предметна й образна, словесно-образна, умовно-схематична зображувальна, динамічна синтетична. Виготовлення наочності учнями. Умови інтенсивного та результативного використання ТЗН і наочності.

Література й образотворче мистецтво. Мета та особливості методики використання картин та ілюстрацій на уроках літератури.

Особливості використання ТЗН. Переваги й недоліки використання ТЗН. Екранні, звукові, аудіовізуальні ТЗН. Ефективність використання екранних посібників. Навчальні, науково-популярні фільми як джерело нових знань і як засіб ілюстрації й конкретизації вивченого матеріалу. Фільми-екранізації на уроках літератури. Методика використання навчальних телепередач. Статичні екранні посібники. Діафільми. Значення художнього читання майстрами слова творів, листів, спогадів, щоденників та ін. Для поглиблення знань та формування естетичних смаків та морально-етичних ідеалів учнів.

Шкільний літературний кабінет

Навчальний кабінет літератури, його обладнання та принципи роботи. Ефективність уроку в кабінеті літератури. Наукова організація праці вчителя та учнів у кабінеті літератури. Облік навчальних посібників, підбір ілюстративного матеріалу, виготовлення тематичних папок та інше. План роботи кабінету. Самостійна робота учнів у кабінеті літератури(робота з довідковою літературою, періодичними виданнями, допомога у виготовленні дидактичного матеріалу та ін.) Бібліографічна робота кабінету літератури.

Своєрідність літератури як шкільного предмету. Сучасний урок української літератури, його типи та специфіка

Багатофункціональність, інтегральність призначення уроків літератури. Пізнавальне, виховне й розвиваюче значення літератури. Формування в учнів уявлення про специфіку словесного мистецтва. Літературний твір як вид мистецтва й об'єкт літературознавчої науки.

Розвиток усного й писемного мовлення, творчої уяви, образного мислення, емоційної пам'яті, пізнавальних сил школярів. Асоціативність як одна з найважливіших особливостей літератури й пов'язані з цим навчально-виховні можливості уроків літератури.

Специфіка та ефективність сучасного уроку літератури. Форми вивчення літератури: класно-урочні, факультативні, позакласні та позашкільні. Урок літератури як найефективніша форма літературного розвитку школярів. Характеристика сучасного уроку літератури, його особливості та вимоги до нього.

Мотиваційне забезпечення уроку літератури. Поняття про мотиваційне забезпечення уроку літератури. Врахування потреб як своєрідного регулятора творчої активності учнів. Найважливіші потреби, які необхідно розвивати у дітей: потреба в самоствердженні і самовираженні, потреба в пізнанні, потреба знати, потреба вміти. Потреби в самореалізації особистості, які породжують потребу в діяльності. Формування позитивної мотивації на уроках літератури. Система взаємодіючих факторів, що стимулюють потреби дітей в самореалізації особистості.

Проблема типології уроків літератури. Визначення типу уроку відповідно до його дидактичної мети, форм та методів роботи, змісту й характеру матеріалу, що вивчається, рівнів пізнавальної активності тощо. Класифікація типів уроків за В. О. Онищуком, В. Я. Недільком та Є. А. Пасічником. Критерії оцінки уроку літератури, схема аналізу уроку.

Структура та методика уроку літератури

Урок як діалектична єдність двох видів діяльності: вчителя та учнів. Структура традиційного чотириелементного уроку, особливості кожного з елементів, їх мета й методика (перевірка вивченого матеріалу; вивчення нового матеріалу; закріплення вивченого й підсумки; повідомлення домашнього завдання).

Місце в системі уроків, педагогічна мета уроків повторювання та узагальнення знань. Фронтальна бесіда, оглядова лекція та метод самостійної роботи – найефективніші методи на цих уроках.

Особливості структури уроків розвитку зв'язного мовлення в залежності від їх навчальної мети й характеру.

Залежність загального розвитку, естетичних критеріїв учнів, їх смаків і моральних якостей від того, що вони читають. Методика вивчення читацьких інтересів і літературних запитів дітей, форми рекомендації книжки учням, керівництво процесом читання. Типи уроків позакласного читання: урок рекомендації книжок, урок бесіда за конкретним твором, уроки-конкурси, конференції, композиції, вікторини, диспути, семінари. Зміст та структура уроків позакласного читання, форми роботи ефективні на цих уроках, їх мета. Принципи організації позакласного читання учнів. Уроки літератури рідного краю.

Специфіка та методика організації й проведення уроків нетрадиційної форми.

Система розвитку зв'язного мовлення учнів на уроках літератури. Особливості структури уроків підготовки до написання творів різних типів

Джерела та основні прийоми розвитку усного та писемного мовлення учнів. Значення формування в учнів умінь і навичок усного та писемного зв'язного мовлення. Підготовка до різних видів творчих робіт, написання й редагування їх, робота над допущеними помилками. Формування в учнів понять про текст, засоби його організації, функціональні стилі, типи мовленню. Творчі письмові роботи як завершальний етап вивчення життєвого і творчого шляху письменників, окремих розділів програми. Творчий плагіат учнів як психолого-педагогічна проблема. Значення творчих робіт у формуванні теоретико-літературних понять, у виявленні рівня грамотності учнів, загальних та індивідуальних особливостей сприймання ними художньої літератури в цілому. Словникова робота у системі розвитку зв'язного усного та писемного мовлення.

Проблема класифікації письмових робіт з літератури. Питання підходу до творчих письмових робіт учнів в історії школи. Класифікація письмових творчих робіт учнів В. В. Голубковим, Т. Ф. Бугайко, Ф. Ф. Бугайком, В. Я. Недільком, Є. А. Пасічником. Твори класні та домашні, навчальні (тренувальні) та контрольні. Класифікація творів за тематикою і педагогічними цілями, за об'ємом, за формою. Вимоги до учнівських творчих робіт.

Система письмових робіт з літератури, її складники. Особливості письмових робіт учнів середніх класів. Перекази, твори з досвіду, твори за малюнком, твори типу індивідуальної характеристики персонажів. Освітньо-виховне значення письмових творів у 9-11 кл. Найпоширеніші види робіт: виклад за сюжетом літературного твору; твір типу характеристики персонажів; літературознавчий аналіз окремого художнього твору; твір узагальненого плану на літературознавчу тему; власне творчі роботи учнів (нарис, оповідання, вірш, байка); твір публіцистичного характеру; рецензії та анотації художніх творів; реферати учнів; доповіді та інші – методика їх підготовки та проведення. Письмові твори в системі факультативних занять.

Перевірка й оцінювання письмових робіт з літератури. Методика аналізу письмових творів. Загальна характеристика творів вчителем, індивідуальна робота з учнями, взаємоперевірка та взаєморецензування творчих робіт учнями. Норми оцінювання робіт.

Навчальні твори. Особливості структури та методики уроку підготовки учнів до написання твору. Тренувальні вправи для

підготовки учнів до написання творів логічного типу. Тлумачення змісту теми письмової роботи, добір епіграфів; актуалізація опорних знань школярів про вид та структуру письмової роботи, яка буде виконуватися, складання та вдосконалення плану; проблеми, порушені темою твору; обговорення кожної частини творчої роботи; запитання-відповіді школярів до літературного тексту як тренувальна вправа перед написанням твору; добір цитат та тлумачення їх змісту; повторне перечитування та коментування тих епізодів художнього твору, які в першу чергу стануть матеріалом для осмислення в письмовій роботі; аналіз літературно-критичних праць, суголосних із темами учнівських письмових робіт, складання твору в усній формі; його виголошення обговорення та вдосконалення; робота з чернетками, написання відредагованого варіанту твору.

Підготовка учнів до написання творів художнього типу. Ознайомлення учнів із жанровими особливостями художнього твору, що буде створюватися; актуалізація знань дітей про жанрові особливості; написання творів за поданим початком, кінцівкою або серединою, на основі запропонованого плану; придумування вставних фрагментів до відомих фольклорних або літературних творів; виявлення структурних схем відомих літературних текстів, написання власних творів на їх основі.

Створення вчителем пам'яток для написання різних видів творчих письмових робіт.

Роль і завдання позакласної роботи в процесі літературної освіти учнів загальноосвітньої школи. Організація позакласної роботи з літератури

Роль і завдання позакласної роботи з літератури в загальноосвітній школі. Комплексна мета позакласної роботи з літератури: удосконалення розумових сил учнів, сприяння розвитку їх здібностей, раціональне використання дозвілля дітей, вироблення у них твердих переконань та активної життєвої позиції, здійснення естетичного виховання учнів. Найпоширеніші форми позакласної роботи: літературні гуртки різних видів; позакласне читання учнів; шкільна літературна преса; колективне відвідування кінотеатру; літературні екскурсії і походи; індивідуальна робота з учнями; шкільні літературні товариства, клуби, студії; тижні літератури; тематичні вечори, конференції, диспути; творчо-пошукова робота.

Гуртки різних видів (виразного читання, етнографічно-фольклорний, літературознавчий, драматичний, творчий, юних журналістів) як найпоширеніша та найефективніша форма позакласної роботи, їх мета, напрямки роботи, особливості планування роботи. Організація позакласного читання учнями художніх творів, додаткових джерел літератури. Методика

організації і проведення літературних тижнів у школі. Роль шкільної літературної преси у позакласній роботі з літератури. Колективне відвідування театрів, перегляд фільмів – важливі заходи загальнокультурного та естетичного розвитку учнів. Поєднання літературних екскурсій з краєзнавчою роботою.

Факультативні заняття як специфічна форма літературної освіти, педагогічна мета, пізнавально-виховна, профорієнтаційна спрямованість. Наближення методики факультативних занять до методики викладання літератури у вищих навчальних закладах,

спільність і відмінність у вивченні основного курсу літератури. Характеристика методів проведення факультативних занять: лекція, семінарські заняття, самостійна аналітична робота учнів над художніми творами (учнівські доповіді, повідомлення та реферати, самостійне ознайомлення учнів з текстом художнього твору та його аналіз, опрацювання літературно-критичних джерел), практичні заняття (колективні спостереження над художньою формою твору, дослідження образотворчих засобів, опрацювання теоретико-літературних проблем тощо); самостійне дослідження літературознавчої проблеми.

Підсумкові комбіновані заняття (наукові учнівські конференції, літературні вечори). Принципи диференціації навчального процесу та особливості індивідуальної роботи з учнями в процесі факультативних занять. Планування позакласної роботи.

Позакласна та позашкільна робота з літератури як єдиний освітньо-виховний комплекс.

Стисла характеристика основних етапів текстуального вивчення художнього твору

Чотири етапи опрацювання окремого художнього твору. Підготовка учнів до сприймання твору. Психологічні основи етапу підготовки до сприймання. Інтелектуальна готовність та емоційний настрій учнів, способи їх забезпечення. Мотивація інтересу дітей до літературного матеріалу. Значення і форми проведення вступних занять. Вступні уроки. Види діяльності на етапі підготовки: актуалізація опорних знань учнів з історії та теорії літератури, інших навчальних дисциплін, про суспільно-політичні, духовно-культурні, морально-етичні проблеми, звернення до особистого досвіду школярів; озвучення інформації про історію написання, публікування, сценічну історію, літературні традиції, що впливали на митця, історичні обставини появи твору; пояснення незрозумілих для учнів моментів: значень суб'єктивно нових для них слів, важких для тлумачення словесних конструкцій, художньо-естетичних та філософських систем, застосованих автором; суспільно-політичних та історичних реалій, змальованих у тексті;

особливостей творчості; постановка проблемних завдань для дослідження сюжетно-композиційної, образної, мовностилістичної, проблемно-тематичної, ідейної, жанрово-родової структури тексту; залучення документально-публіцистичних, літературно-критичних, біографічних та інших джерел; використання творів різних видів мистецтва; проведення екскурсій до літературних, історико-краєзнавчих музеїв, бібліотек, місць, змальованих письменником у творі; зустрічі з письменниками, літературними критиками, діячами театру та кіно, свідками, картин життя зображених у творі; виконання письмових робіт.

Психологічний процес вивчення літератури, загальні закономірності. Динаміка естетичного розвитку учнів засобами художнього слова. Основні етапи літературного розвитку школярів: молодший і старший підлітковий вік, рання юність. Сприймання літератури та життєвий досвід, вікові особливості школярів. Роль уяви в інтелектуальному та емоційному освоєнні твору, умови, що забезпечують відтворюючу уяву та сприяють розвитку творчої уяви.

Закономірності формування художніх запитів, зумовлені соціальними, національними й зональними факторами. Важливість інтенсифікації художнього сприймання, творчого, активного характеру засвоєння явищ літератури.

Читання твору та його види: перше й повторне читання, мовчазне й голосне, класне й домашнє, вибіркоче і суцільне, коментоване, виразне, в особах, колективні декламації, читання напам'ять. Місце виразного читання у засвоєнні змісту та під час аналізу творів, у розвитку мовлення.

Аналіз художнього твору. Аналіз художнього твору, форми, методи, прийоми його проведення. Особливості аналізу художніх творів у системі оглядового вивчення творчості письменника. Методичні прийоми з'ясування оглядових тем. Структура уроків вивчення оглядових тем.

Підсумкові заняття як завершальний етап вивчення твору чи творчості письменника. Мета і методичні форми роботи: бесіда про значення твору письменника, традиції і

новаторство, літературний монтаж, літературні ігри, конкурси, вікторини як ефективні засоби проведення підсумкових занять. Особливості методики підсумкових оглядів.

Вивчення особистості письменника

Принципи вивчення біографії. Ступінь повноти біографічного матеріалу, який вивчається на уроках у 5-12 кл. Принципи вивчення біографії. Типові недоліки у вивченні життєпису письменників.

Джерела вивчення особистості письменника. Джерела вивчення біографії: художні твори автора, його листування,

щоденники, спогади сучасників, автобіографії, мемуари, твори історико-біографічного характеру, народні перекази та легенди, монографічні методичні посібники, критичні статті, альбоми, літературні плакати.

Форми і методи вивчення біографії. Лекції (монологічний виклад і монологічна розповідь), підготовка учнівських рефератів, самостійне читання книг про письменника; уроки, проведені в музеях; заочні (уявні) екскурсії, різноманітні самостійні завдання.

Принципи, прийоми, шляхи шкільного аналізу художнього твору. Методичні прийоми та форми роботи над образом-персонажем

Принципи аналізу. Питання ролі й місця аналізу художнього тексту в системі вивчення літератури в працях літературознавців і методистів. Розкриття особливості творчого почерку, творчої манери кожного письменника - одне з найважливіших завдань аналізу. Принципи аналізу твору: вимога розглядати твір у єдності змісту й форми; принцип історичного підходу; принцип єдності змісту й почуття; дидактичні принципи навчання.

Про історико-генетичний та історико-функціональний підхід до вивчення твору (за Є. А. Пасічником). Широта й багатогранність художніх узагальнень, що дає можливість

глибоко розкрити неперехідний зміст художньої літератури, який переростає рамки конкретної історичної епохи. Зміна звучання художніх образів у рамках конкретної історичної епохи. Взаємозв'язок історико-генетичного та історико-функціонального аспектів аналізу твору.

Прийоми аналізу літературного твору. Дві групи прийомів: ті, що допомагають досягнути авторську позицію в літературному творі й ті, що спрямовані на виявлення й активізацію співтворчості читача. Повторне перечитування; прийоми, що ґрунтуються на принципі зіставлення елементів художньої структури одного і того ж твору; зіставлення творів, близьких за характером, сюжетом, образними системами, проблематикою і т.п.; зіставлення змісту твору з життєвими фактами, які покладені в його основу; зіставлення фактів художніх творів із фактами нашої дійсності. Три етапи розкриття ідейно-художнього змісту літературного твору. Зіставлення художнього твору з картинами, ілюстраціями, скульптурними зображеннями, музичними творами. Зіставлення з особистим досвідом.

Прийоми аналізу, які ґрунтуються на перекладі художніх образів на мову інших мистецтв: словесне малювання, складення кіносценарію, інсценування твору та інші.

Проблема шляхів аналізу в літературознавчій та методичній науках. Поняття про шлях аналізу. Шляхи аналізу в шкільній практиці: подієвий, пообразний, проблемно-тематичний, проблемно-стильовий, цілісний, композиційний, компаративний. Чинники, що впливають на вибір шляху аналізу.

Індивідуальна характеристика героїв. Літературознавча та морально-етична оцінка образів-персонажів. Шляхи аналізу персонажів: на основі літературознавчої схеми дослідження героїв; за рисами їх внутрішнього світу; за розвитком сюжету або зовнішньої композиції; на основі окремих фрагментів твору; в контексті з проблематикою твору; крізь призму жанрово-родової специфіки тексту, морально-етичних, суспільно-політичних, ментальних, філософських та інших категорій; на основі ключових мовних деталей як засобів характеротворення.

Прийоми роботи з образами-персонажами: дослідження засобів творення персонажів (мови, вчинків, стосунків між персонажами, позасюжетних елементів та ін.); виявлення авторського ставлення до героя; зіставлення поведінки, мови, роздумів, почуттів героя, його портретних характеристик у різних епізодах; зіставлення літературних героїв з їх

прототипами; порівняльна характеристика персонажів у рамках одного твору; зіставлення героїв із творів різних письменників української та зарубіжної літератур; порівняння образів-персонажів з їх втіленням в інших видах мистецтва; створення учнями ілюстрацій до образів-персонажів. Використання дитячих малюнків під час аналізу дійових осіб; з'ясування художньої ролі персонажа в тексті; визначення художнього надзавдання героя; виявлення центрального персонажа в тексті; „сповідь героя“, „інтерв'ювання героя“, підготовка та проведення читання в ролях; простеження етапів розвитку характеру персонажа, дослідження головних періодів життєвого шляху персонажа.; активізація особистого ставлення школярів до образів-персонажів, осмислення педагогічної функції героя; використання суджень критиків під час аналізу образів-персонажів; складання плану характеристики образу-персонажу та підготовка зв'язної розповіді про героя; підбір цитат, складання цитатного плану характеристики образу-персонажа; письмові роботи аналітичного характеру під час аналізу образів-персонажів; виявлення типового в образах-персонажах; типологічні зіставлення окремих героїв; співвіднесення внутрішнього світу літературного героя з психологією нації, прошарку, типу людей чи художніх героїв; оцінка героя як психологічного чи художнього еталона, осмислення надчасового значення образів-типів, типологічне моделювання в рамках одного або декількох творів, аналіз вічних образів. Порівняльна характеристика образів-персонажів: спільне та відмінне. Групова характеристика героїв. Аналіз системи персонажів. Особливості вивчення образів-персонажів у середніх та старших класах.

Вивчення мови художнього твору. Методичні проблеми вивчення стилю письменника

Практичні спостереження дітей – як основний шлях вивчення мови художнього твору. Особливості аналізу мови художнього твору в різних класах. Мова художнього твору як засіб творення образів-персонажів. Залежність художності твору від всієї системи слів і висловів, синтаксичних особливостей, характеру авторської інтонації. Розмежування мови автора й мови дійових осіб у творі. Дослідження художнього твору крізь призму мовно-образних деталей. Мегаобразний та структурно-стильовий аналіз. Принципи аналізу мовної тканини твору. Прийоми опрацювання художньої мови: аналіз мови в процесі виразного читання; лексичний, фразеологічний коментар до твору або його фрагментів; робота зі словниками на уроках літератури; визначення асоціативно-сміслового комплексу мовного образу; аналіз смислового навантаження мовних засобів, виявлення підтексту; заміна учнями образних зворотів, взятих з літературного твору, звичайними мовними конструкціями; зіставлення різних мовних редакцій текстів, зіставлення мовно-художніх засобів літературних творів та засобів живопису, музики; «редагування» мови авторського тексту; стилістичний експеримент О. Пешковського; спостереження за використанням автором лексичних пластів;

дослідження синонімічних рядів у художньому тексті; складання синонімічних рядів до мовних зворотів автора; виявлення фонічної та метричної структури тексту, зіставлення художнього мовлення різних письменників; укладення словників авторських художніх висловів; письмові роботи аналітичного характеру для поглибленого вивчення мовної своєрідності творчості автора; відбір школярами мовно-художніх зворотів для використання у письмових роботах; різні види класифікацій мовних засобів (в окремо взятому фрагменті, у творі або творчості або різних засобів). Методика «повільного читання» – основний напрямок вивчення мови художнього твору на уроках літератури.

Теоретичні засади вивчення стилю письменника. Важливість усвідомлення найхарактерніших особливостей творчого почерку письменника. Труднощі, які зустрічаються в методичній практиці під час опрацювання школярами поняття „індивідуальний стиль письменника“, їх подолання. Методичні прийоми роботи над стилем письменника: виявлення чинників формування стилю окремого автора; з'ясування особливостей літературних течій і напрямків та їх впливу на індивідуальний стиль митця; зіставлення особливостей різних творів різних письменників; виразне читання та

переказування епізодів, у яких найбільш яскраво проявлена мовна оригінальність стилю автора; простеження стильової еволюції в рамках індивідуального стилю автора; зіставлення особливостей літературного стилю письменника із стилем художників інших видів мистецтва.

Педагогічної технології та їх співвідношення з методикою викладання літератури. Поняття про інноваційні педагогічні технології.

Технологізація навчання на сучасному етапі розвитку української освіти. Інновація в освіті як результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем. Співвідношення понять «освітня технологія» і «педагогічна технологія»; «методика викладання літератури» і «педагогічна технологія». Структура педагогічної технології.

Інноваційні системи навчання та перспективи їх застосування в шкільному курсі літератури

Проблема класифікації педагогічних технологій. Сутність, основні переваги, недоліки, ефективність, класифікація інтерактивних технологій. Сутність, основні переваги, ефективність, класифікація проектної технології. Методика виконання проектів. Сутність, педагогічні завдання, основні переваги, основні недоліки, ефективність, класифікація інформаційної технології. Можливості комп'ютера на різних етапах уроку. Провідні ідеї системи особистісно зорієнтованого вивчення літератури як людинотворчого предмета Є. Ільїна,

особистісно зорієнтованого навчання І. Якиманської, А. Плигіна. Концептуальні засади технології розвиваючого навчання Д. Ельконіна і В. Давидова. Екзистенціально-діалогічна концепція методики викладання української літератури Г. Токмань. Концептуальні засади технології інтелектуальної діяльності учнів. Інформаційна технологія на уроках літератури: сутність, педагогічні завдання інформаційної технології навчання. Функції комп'ютера у навчанні. Основні переваги та недоліки інформаційної технології навчання на уроках літератури. Ефективність інформаційної технології. Правила поєднання слова вчителя та комп'ютера. Класифікація інформаційних технологій. Можливості комп'ютера на різних етапах уроку. Застосування Інтернет-технологій у процесі літературної освіти учнів. Дидактичні можливості, властивості та функції мережі Інтернет, її віщальні, інтерактивні та пошукові послуги. Особливості методики використання послуг мережі Інтернет у процесі літературної освіти учнів.

Епічні твори в шкільному вивченні

Оповідання, літературні казки, повісті, романи, новели, памфлети та інші жанри епічного роду літератури в чинних шкільних програмах. Особливості методики вивчення епічних творів. Робота над епізодом епічного твору. Аналіз окремого епізоду та взаємодія його з іншими як основа усвідомлення

сюжету й композиції твору. Етапи роботи над епізодом. Складання плану епічного твору. Роль складання плану в засвоєнні предметного змісту епічного твору. Звичайний, цитатний і комбінований плани; простий і складний план, плани переказу сюжету чи окремих його епізодів. Методичні прийоми, що сприяють удосконаленню навичок складання плану. Переказ твору та його види. Переказ як один із засобів посилення уваги учнів до змісту і форми художнього твору. Близький до тексту (детальний), стислий, творчий перекази та переказ-витяг. Усне малювання. Колективне складання уявних словесних ілюстрацій, картин до епізодів твору, створення учнями малюнків на основі тексту і їх аналіз. Складання кіносценарію. «Складання кіносценарію» як методичний прийом, який допомагає проникнути в художній текст, сприяє розвитку в учнів відтворюючої уяви, засіб осмислення особливостей мови кіномистецтва. Основні етапи «складання кіносценарію», його письмове оформлення. Інсценізація твору. Інсценізація творів різних жанрів як ефективна форма роботи, що розвиває творче бачення дітей, допомагає вловити взаємозв'язок між окремими компонентами епічного твору, сприяє розкриттю характерів літературних героїв.

Ліричні твори в шкільному вивченні

Ліричні твори в шкільних програмах. Громадянська, філософська, інтимна, пейзажна лірика в чинних шкільних програмах. Особливості сприймання та методики вивчення ліричних творів. Необхідність активного спостереження як умова усвідомлення суті поезії. Рух авторських почуттів і думок у вірші. Багатозначність поетичного слова. Небезпека суб'єктивного трактування поетичного тексту читачем-школярем. Використання інших видів мистецтва при вивченні лірики. Особливості сприйняття й аналізу різних ліричних жанрів. Місце й роль навчання виразному читанню на уроках вивчення ліричних творів. Специфіка аналізу поетичного тексту, що зумовлена необхідністю зрозуміти конкретну і узагальнену суть поетичних образів.

Драматичні твори в шкільному вивченні

Драматичні твори в шкільних програмах. Драма, комедія, трагедія та інші жанри драматичного роду літератури в чинних шкільних програмах. Специфіка сприймання драматичних творів. Труднощі вияву авторської позиції при сприйнятті драми. Свобода читацької інтерпретації. Активізація діяльності уяви. Мізансценування. Особливості методики вивчення драматичних творів. Виявлення конфлікту в драмі й способи творення характерів. Використання сценічної історії вистави, наочності й ТЗН на уроках. Коментоване читання й читання в

особах на уроках вивчення драматичних творів. Постановка учнів в різні ролі (актора, режисера, гримера, костюмера, декоратора та ін.)

Твори міжродових літературних жанрів в шкільному вивченні

Байки в шкільному вивченні. Жанрово-родова специфіка народної та літературної байки, підходи до вивчення, модель аналізу, місце в чинних програмах. Балади в шкільному вивченні. Місце народної та літературної балади в чинних програмах, специфіка методики вивчення на уроках української літератури. Поеми в шкільному вивченні. Місце поеми в чинних програмах з української літератури, варіанти роботи над поемою.

Фольклор у шкільному вивченні: прислів'я, приказки, загадки

Прислів'я та приказки в шкільних програмах, особливості методики їх вивчення. Прислів'я та приказки: загальні риси, структура, різновиди, особливості методики вивчення. Загадки в шкільних програмах, особливості методики їх вивчення. Загадки: загальні риси, структура, різновиди, особливості методики вивчення.

Фольклор у шкільному вивченні: казки, історичні пісні та думи.

Народні казки в шкільних програмах, особливості методики їх вивчення. Етапи, особливості аналізу, алгоритми казкових образів, словникова робота. Народні пісні та думи в шкільних програмах, особливості методики їх вивчення. Народні пісні й думи: аналіз у єдності форми й змісту, історичні коментарі, використання міжпредметних зв'язків, інтегровані уроки.

Літературно-критичні статті в процесі шкільної літературної освіти

Літературно-критичні статті в шкільних програмах. Літературна критика в чинних шкільних програмах для класів різних профілів. Особливості роботи з літературно-критичними статтями в школі. Значення вивчення літературно-художньої критики. Особливості роботи вчителя й учнів. Жанри й стилі літературно-критичних статей.

Елементи теорії літератури в школі

Елементи теорії літератури в шкільних програмах. Місце елементів теорії літератури в чинних шкільних програмах. Система вивчення теоретико-літературних понять у шкільному курсі української літератури. Цілеспрямоване, послідовне звертання до теоретико-літературних понять, формування вміння користуватися цими поняттями як засобами змістовного цілісного аналізу художніх творів. Роль теоретико-літературних

понять у вдосконаленні читацького досвіду учнів, оволодінні критеріями оцінок художніх явищ. Вивчення спеціального курсу «Основи теорії літератури» в 10-11 класах профільної школи. Аналіз програми спецкурсу. Методи й методичні прийоми вивчення елементів теорії літератури. Послідовність у формуванні теоретико-літературних понять: від спостережень до розуміння основних ознак і визначенню (формулюванню) поняття, від

збагачення поняття до усвідомленого використання його в практичній діяльності, роль самостійних творчих робіт учнів в опануванні ними знань з теорії літератури.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТЕСТІВ

Час виконання тестових завдань – 180 хвилин.

Екзаменаційний тест складається із 90 завдань, з яких – 85 тестів закритого типу (з альтернативними вибірковими відповідями в 4-х варіантах) та 5 тестів відкритого типу (самостійна відповідь на питання, на утворення логічних пар, на визначення термінологічних понять, написання міні-творів, есе та інших форм творчої роботи).

За кожен правильну відповідь нараховується 1 бал.

Кількість правильних відповідей за тестові питання	Бал за 200-бальною шкалою оцінювання	Кількість правильних відповідей за тестові питання	Бал за 200-бальною шкалою оцінювання
0	0	43	108
1	66	44	109
2	67	45	110
3	68	46	111
4	69	47	112
5	70	48	113
6	71	49	114
7	72	50	115
8	73	51	116
9	74	52	117
10	75	53	118
11	76	54	119
12	77	55	120
13	78	56	121
14	79	57	122
15	80	58	123
16	81	59	124
17	82	60	125
18	83	61	126
19	84	62	127
20	85	63	128
21	86	64	129
22	87	65	130
23	88	66	131
24	89	67	132
25	90	68	133
26	91	69	134
27	92	70	135
28	93	71	136
29	94	72	137
30	95	73	138

31	96	74	139
32	97	75	140
33	98	76	141
34	99	77	142
35	100	78	143
36	101	79	144
37	102	80	145
38	103	81	146
39	104	82	147
40	105	83	148
41	106	84	149
42	107	85	150

Від 86-го до 90-го завдання за кожну відповідь нараховується від 0 до 10 балів у залежності від повноти відповіді.

7,6 – 10 балів – завдання виконано повністю, відповідь обґрунтовано, висновки та пропозиції аргументовано і оформлено належним чином.

5,1 – 7,5 балів – завдання виконано повністю, але допущено незначні неточності у визначеннях термінологічних понять чи оформленні (граматичні, орфографічні, пунктуаційні, стилістичні помилки); або при належному оформленні завдання виконано не менш ніж на 80%.

2,6 – 5 балів – завдання виконано менш ніж на 60%, за умови належного оформлення; або не менш ніж на 80% якщо допущені незначні помилки у визначеннях термінологічних понять або оформленні (граматичні, орфографічні, пунктуаційні, стилістичні помилки).

0 – 2,5 балів – завдання виконано менш ніж на 40%, без належного оформлення, зі значними помилками у визначеннях термінологічних понять або оформленні (граматичні, орфографічні, пунктуаційні, стилістичні помилки).

Отже, за 5 тестів відкритого типу вступник може набрати від 0 до 50 балів.

Остаточна конкурсна оцінка (**КО**) за 200-бальною шкалою (від 0 до 200) формується за формулою:

$$\mathbf{КО = 3Т + ВТ},$$

де **3Т** – бали за виконання тестів закритого типу (див. таблицю); **ВТ** – бали за виконання тестів відкритого типу (від 86-го до 90-го).

4 СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Сучасна українська мова

1. Сучасна українська літературна мова / За ред. А.П. Грищенка. Київ: Вища школа, 1997. 494 с.
2. Сучасна українська мова : Синтаксис / За ред. І.К.Білодіда. Київ: Наукова думка, 1972. 515 с.
3. Сучасна українська мова : Лексика і фразеологія / За ред. І.К.Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970. 438 с.
4. Мойсеєнко А.К., Бас-Кононенко О.В., Бондаренко .Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика : підручник. Київ : Знання, 2010. 270 с.
5. Загнітко А.П. Український синтаксис : навчально-практичний комплекс. Донецьк – Слов'янськ : ДонНУ, 2011. 652 с.
6. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ: Либідь, 1993. 368 с.
7. Слин'ко І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.
8. Бондар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоєпія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія. Київ: ВЦ "Академія", 2006.
9. Горпинич В.О. Морфологія української мови. Київ: ВЦ Академія, 2004. 336 с.
10. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови. Підручник. Київ: ВЦ Академія, 2004. 408 с.

Методика навчання української мови

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Пентилюк М. І., Караман С. О., Караман О. В. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах : [підруч. для студентів філолог. факультетів університетів]. Київ : Ленвіт, 2004. 400 с.
3. Наумчук М. М. Словник-довідник основних термінів і понять з методики української мови Навчально-методичний посібник. Тернопіль : Видавництво Астон, 2008. 132 с.
4. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс : Посібник для студентів пед. університетів та інститутів / Кол. авторів. за ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2011. 366 с.
5. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Рідна мова. – 5-11 класи. Київ, 2001. 128с.
6. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Українська мова. – 5-11 класи. Київ, 2001. 128с.
7. Пентилюк М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : зб. статей. Київ : Ленвіт, 2011. 256 с.
8. Пентилюк М. І. Методика навчання української мови у схемах і таблицях : [навч. посіб.] / Київ: Ленвіт, 2006. 134 с.
9. Словник-довідник з української лінгводидактики : [навч. посіб.] / За заг. ред. проф. М. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 320 с.
10. Пентилюк М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : зб. статей. Київ: Ленвіт, 2011. 256 с.
11. Пентилюк М. І. Методика навчання української мови у схемах і таблицях : навч. посіб. Київ: Ленвіт, 2006. 134 с.
12. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб / За заг. ред. проф. М. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.
13. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.: метод. посібник / За ред. О.І. Пометуна. Київ: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
14. Урок української мови в парадигмі компетентнісного підходу: здобутки та перспективи : матеріали регіонального науково-практичного семінару 23 березня 2011 р. / Відп. ред. В. А. Нищета. Бердянськ : БДПУ, 2011. 112 с.

Історія української літератури

1. Історія української літератури ХХ ст.: У 2-х кн. / За ред. В. Дончика.-Київ:Либідь,1998. Кн.2. 453с.
2. Історія української літератури: У 2 -х тт.-К.: Наукова думка, 1988.-т.2. 456 с.
3. Українське слово. Хрестоматія української літератури ХХ ст.: У 4-х кн./ Упор. В. Яременко. Київ,1994. Т.3., К.,1996. Т.4.
4. Гроно нездоланих співців. Літературні портрети укр. письменників ХХ ст. / Навч. посібн. для вчителів / Упор. В. Кузьменко. Київ: Укр. письм., 1997.С.266–283.
5. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. Київ: Критика, 2005. 263 с.
6. Зборовська Н. Феміністичні роздуми. На карнавалі мертвих поцілунків. Київ, 1999. 190 с.
7. Зборовська Н. Код української літератури. Проект психоісторії новітньої української літератури. Київ: Академвидав, 2006. 500 с.
8. Павлишин М. Канон і іконостас: літ.-крит. статті. Київ, 1997. 190 с.
9. Скирда Л. Сучасна українська поема. Київ,1991. 190 с.
10. Соловей Е. Українська філософська лірика. Київ,1999. 367 с.
11. Філоненко С. Концепція жінки в українській жіночій прозі 90-х років ХХ ст.: Монографія. Київ, Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. 158 с.

Методика викладання української літератури

1. Інноваційні технології навчання української мови і літератури / Укладач О. І. Когут. Тернопіль: Астон, 2005. 204 с.
2. Ісаєва О. Організація та розвиток читацької діяльності школярів при вивченні зарубіжної літератури: Посібник для вчителя. Київ: Ленвіт, 2000. 184 с.
3. Наукові основи методики літератури. Навчально- методичний посібник / За ред. Н.Волошиної. Київ: Ленвіт, 2002. 344 с.
4. Нетрадиційні уроки з української літератури. 5-11 класи / Укладачі С.Скляр, Л. Нечволод. Харків: Торсінг, 2004. 224 с.
5. Пасічник Є. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. Київ: Ленвіт, 2000. 384 с.
6. Пультер С, Лісовський А. Методика викладання української літератури в середній школі. Курс лекцій для студентів філологів. Тернопіль: Підручники і посібники. 2004. 144 с.
7. Ситченко А., Шуляр В., Гладішев В. Методика викладання літератури: Термінологічний словник / За ред. А. Л. Ситченка. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 132 с.
8. Степанишин Б. Викладання української літератури в школі: Методичний посібник для вчителя. Київ: РВЦ "Проза", 1995. 254 с.
9. Телехова О. Українська література. Методичні матеріали до вивчення шкільного курсу: посібник для вчителів. Харків: Ранок, 2000. 112 с.
10. Шкільний календар: літературно-мистецькі свята / Упоряд. Голобородько К.Ю. Харків: Вид. Група "Основа", 2005. 144 с.

Інформаційні ресурси

1. *Медіатека* читального залу Інституту філології та соціальних комунікацій БДПУ. URL : <http://library.bdpu.org/>
2. *Бібліотека Літера*. URL: <http://ukrlitera.ru/>
3. *Бібліотека української літератури*. URL: <http://www.ukrlib.com.ua/>
4. *Електронна бібліотека української літератури*. URL: <http://www.utoronto.ca/elul/>
5. *Ізборник*. Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. URL: <http://litopys.org.ua/>

6. **Поетика:** Бібліотека української поезії. URL: <http://poetry.uazone.net/>
7. **Українська шара.** – ЛІТЕРА–Електронна бібліотека. URL: <http://litera-ua.livejournal.com/>
8. **Український центр:** освітньо-інформаційний ресурс. URL: <http://www.ukrcenter.com/library/default.asp>
9. **Чтиво.** – Електронна бібліотека. URL: <http://chtyvo.org.ua/>
10. **EXLIBRIS:** українська електронна бібліотека : історія, публіцистика, художня література. URL: <http://exlibris.org.ua/>